FIDES, RELIGIO, MORESQVE AETHIOPVM SVB IMPERIO PRECIOſI IOANNIS

cioſi Ioannis (quem vulgò Preſbyterum Ioannem vocant) degentium, vnà cum enarratione confœderationis ac amicitiæ inter ipſos AEthiopum Imperatores, & Reges Luſitaniæ initæ, DAMIANO à Goes Equite Luſitano autore ac interprete.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Aliquot item epiſtolæ ipſi operi inſertæ, ac lectu digniſſimæ, Helenæ auiæ Dauidis Precioſi Ioannis, ac ipſius etiam Dauidis, ad Pontificem Romanum, & Emanuelem, ac Ioannem Luſitaniæ Reges, eodem Damiano à Goes, ac Paulo Iouio interpretibus.

Deploratio Lappianæ gentis, ipſo etiam Damiano à Goes autore.

PARISIIS.

Apud Chriſtianum Wechelum ſub ſcuto Baſilienſi, in vico Iacobæo : & ſub Pegaſo, in vico Bellouacenſi. M. D. XLI.

DAMIANVS A GOES EQVES LVSItanus, Paulo Pontifici Romano Tertio S. P. D.

NVlla eſt res, in qua vberiùs niti debeamus, quàm vt totus terræ orbis (ſi id aliter fieri non poterit) labore, ſumptu, martyrio, ac omniũ noſtrûm cruciatibus, ad Chriſti fidem alliciatur, allectúſque vt ſub vnum ordinem, & viuendi ritum redigatur. Cuius rei cura, tibi Paule Pontifex Maxime, qui vt primus Epiſcopus, & Chriſti vicarius, eius vniuerſali Eccleſiæ præſides, cæteris nobis omnibus, magis debetur. Quamobrem tuum eſt officium (quod etiã iam cum magna ſpe omnium incepiſti) calamitatibus, quibus quotidie opprimitur, mederi, & opera, & ſtudio tuo efficere, vt vni ſoli Chriſto totus mundus pareat, ac credat: cùm vero crediderit, vt tibi, monitiſq; tuis veluti Petri ſucceſſori, in omnibus quæ ad ſalutem animarum ſpectant, obediat. Quod cùm euenerit, dicemus te autore, prophetiam vnius paſtoris, & ouilis adimpletam eſſe. Cuius rei palmam ſi obtinueris, quis profectò Pontificum, te vel hono-

nore, vel felicitate, vel merito anteibit? vel cui triplicem tiaram maiori iure cõcedemus quàm tibi? quam vt conſequaris, tempora, licet alioquin infelicia, magnas tibi occaſiones nũc pręſtant, infelicia, inquam, ob eas calamitates, quas in Europa medendas habes. A nemine enim acrius impetimur, q̃ à vicino hoſte. Nunc verò vt has moleſtiſſimas curas, quæ tibi (vt ſcio) perpetuò cordi ſunt, omittamus, ad alias mitiores veniamus, quæ cum magna ſpe coniunctæ ſunt, vt alter & nouus quodãmodò orbis, cum Chriſti fide, tuæ ſanctitatis maieſtatem & imperium agnoſcat. Quapropter ſi hæc negocia ita tractaueris, vt te quaſi gubernatore eccleſia, tum Europæa, tum AEthiopica, vitatis periculis & naufragijs, in portum ſalutis veniat, de te canemus illud propheticum Sapientiæ canticum, Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in domino: videte quoniam non ſoli mihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus veritatem. Adeſt nunc demum tempus, in quo hanc prophetiam, per te adimpletum iri confidimus. Adſunt hic AEthiopes, gens magna & Chriſti auidiſſima, cuius ſanctiſſimus Imperator amicitiam Europæorum Chriſtianorum cupiẽs, ad te & ad inuictiſſimos Reges Luſitaniæ, legatos miſit, per quos, vt ex eius epiſtolis appa

ret,non tantùm ſibi Chriſtianam amicitiam, & charitatem cupit à principibus Europæis impertiri,verùm etiam eoſdem(quos aſſiduè in acerbiſſimis diſcordijs nouit verſari)ad Chriſtianam concordiam pientiſſimè adhortatur. Res ſanè ob quam omnes pudore affici debemus. Surrexit iam Regina Saba,& vocat nos in iudicium,errata noſtra reprehendens.Adimplentur Chriſti prophetiæ, & quos ipſe elegit paulatim ab eius conſortio dilabuntur,eiúſque præcepta, & promiſſa deuoluuntur ad eos,qui Ethnici & à Chriſto alieni reputabantur.Is enim Aethiopum Imperator cum omnibus ſuis regnis,vt ex noſtra enarratione apparebit,ſub tua diſciplina viuere cupit, nec quicquam magis optat. Nec etiam ignorat ex Apoſtolorum doctrina,quam in octo libris digeſtam habet,Epiſcopo Romano, omnium Epiſcoporum totius orbis principatum deberi,cui planè ſanctéque parere vult, ab eóque in Chriſti Eccleſiæ inſtitutis bene & ſanctè inſtrui: ad quod viros doctos ſibi dari orat,atq; exorare auidè affectat:nec eo contẽtus, vt ſuarum etiam poſtulationum in poſterũ extet memoria,petit, vt huius rei fides maneat in Pontificum annalibus, vt ſic ab hiſtoria Eccleſiaſtica eius epiſtolæ ac pijſſima optata illuminentur, & poſteritas intelligat, quo tempore, ſub quóque pontifice hęc geſta fuere.Viros au-

tem doctos, ſacrarúmque literarum diſciplina, & aliarum artium bene inſtructos, non dubito, quin tua ſanctitas iam ad eum trãſmiſerit, aut omnino ſit miſſura. Quorum doctrina & induſtria, ſimul cum ſermone & labore nonnullorum, quos iam ſereniſſimi Reges Luſitaniæ Emanuel & Ioannes eius filius miſerunt, facies vt omnes Chriſtiani in AEthiopia & India degentes, ſenſim legibus Romanorum Epiſcoporum (quos Chriſti vicarios non reformidant fateri) pareant. Quibus tandem tua opera nobiſcum per veram religionem coniunctis, ac in vno ouili ſimul, & ſub vno paſtore Chriſto congregatis, intelligemus ſuper nos omnes domini miſericordiam confirmatam, & eius regnum omnium ſæculorum, & dominationẽ eius omnium generationum eſſe: & tunc omnis caro benedicet nomini ſancto eius in ſęcula. Et ne prolixior ſit exhortatio mea quàm oportet, præſertim ad eum, cuius vitæ ac doctrinæ omnes æmuli ſumus, & eſſe debemus, ad exordiũ enarrationis me conferã, quam aliquãtulo altiùs repetam, vt ſic clariùs oſtendam, quibus principijs hæc ſanctiſſima Precioſi Ioannis, & Regum Luſitaniç amicitia, & fœdera inita ſint, ſperans me dum quæ vera & legitima ſunt, enarro, animos legentiũ incendere poſſe, & ad huiuſmodi munera allicere, quò Chriſti fides vberiꝰ, in omni-

bus

bus terræ angulis propagetur, prædicetúrque, colatúrque.

ANNO ab ortu Seruatoris humani generis Chriſti M.cccc.xxxiii. vita functo Ioanne Luſitaniæ Rege eius nominis primo, cognomento bonæ memoriæ, qui Luſitaniam à Caſtellanorum incurſionib⁹, oppugnationibúſque, quibus eam fermè totam populauerant, liberauit: inter alios, quos reliquit filios, Henricus cæteris omnibus, in diſciplinis præcipuè Mathematicis, doctior fuit, qui propter ſola aſtrorum ſtudia cœlebs vixit, ac vt curſus ſtellarum accuratiùs meditaretur, vitam in ſacro Promontorio, quod Caput ſancti Vincentij dicitur, egit: quem locum propterea ꝙ in eo cœlũ rarò turbidum efficitur, elegit, ne nubibus interpoſitis inſtrumentis, quibus ad rationẽ eius muneris vtebatur, cõſyderatio cœleſtium curſuum impediretur. Is aũt Henricus, vt fructus ſtudiorum ſuorum capeſſeret, id quod iam ex multis vigilijs compertum habebat, nempe Atlanticum Oceanum in Indicum, rurſus Indicum in Atlanticũ profluere, nauibus proprijs ſuis, ac ſumptibus conſtituit inueſtigare: quibus iterum atque iterum miſſis, bonam partem littoris Atlantici penetrauit, in quo oppida, & ciuitates, inſulæque permultæ repertę ſunt. Quibus in locis omni-

bus Chriſti fides eius opera innotuit, inibíque templa quoque erecta ſunt, præſertim in inſulis olim deſertis: quarum prima inſula Lignorũ quę vulgò Madeira vocatur, nunc celeberrima, & frugifera eſt. Tandem, vt ſunt res mortalium inſtabiles, anno ſalutis noſtræ M. cccc. lx. die xxiiii. Octob. morte interceptus, has nauigationes, quoniã expers matrimonij erat, ad coronã regni, tanquàm fundum hæreditarium tranſmiſit: quæ per manus traditæ, ad tempus Ioannis ſecundi eius nominis, ſine aliquo externorum regum ac principum æmulatione aut inuidia deriuatæ ſunt. Quo Rege viuente, Columbus Genuenſis vir nauticę artis peritus, ab ipſo Rege, cui occidentalium Indiarum nauigationes oſtendere pollícebatur, repulſus ac inauditus, dimiſſúſque auxilio auſpicióq; Ferdinandi, & Elizabet Regum Caſtellæ, illud iter feliciter tentauit, ac prouincias illas ampliſſimas, & magni emolumenti primus repperit, & qua nauibus adiri poterant, commonſtrauit. Is autem Ioannes cùm diu animo voluiſſet res Orientalium Indiarum, de quarum vbertate ſcriptis antiquorum multa, & varia prodita erant, inter alios immẽſos labores, & ſumptus, quibus non pepercit, viros aliquot lingua Arabica edoctos, ad illas ꝓuincias, præſertim ad Precioſum Ioannem mittere decreuit. Quorum duo fuerunt, Alfonſus

à Pai-

à Paiua,natus ex Albo Caſtro. Alter verò Ioannes Petrus à Couilham, vterque Luſitanus. Ij Schalabitano, vij. die Maij, anno à Seruatoris Chriſti ortu milleſimo,quadringẽteſimo, octogeſimo ſexto,iter ſuum facere auſpicati ſunt, & mercatores ſe ſemper ſimulantes,primùm Barchinona,inde Neapoli, poſteà Rhodo, demum Alexandria iter facientes,Cayrum peruenerũt, ibi mercatorum ſodalitium nacti, verſus Thor iter ceperunt. In quo loco naui conſcenſa, ad quãdam vrbẽ,nomine Cuaquen,in littore AEthiopico ſitam appulerunt.Poſteà Adenem nauigant,inde Alphonſus iterum in AEthiopiam ad Precioſum Ioannem,Ioannes verò Petrus in Indiam proficiſci inter ſe conſtituunt. Ioannes autem Callecutio, Goa, ac toto Malabarorum littore pueiligato,Zofalam nauigauit. Inde rurſus Adenem, hinc recta Cayrum profectus eſt, vt ſodali ſuo inuento, in Luſitaniam ad Regem redirent(ſtatuerant enim cùm Adenẽ diſceſſiſſent, certo quodam tempore ad eundem Cayri locum conuenire)quò cùm reuerterentur,à duobus Iudæis Luſitanis,quorum alter Rabbi Abraham vocabatur,Beienſis,alter Ioſeph Lamecenſis,literas Regis Ioannis accepit, ab eiſque intellexit,collegam ſuum Alfonſum inibi vitam morte commutaſſe.Iiſdem literis præceptum erat,ne in patriam redirent,niſi Oromuzia per-

luſtrata

luſtrata, ac Precioſo Ioanne ſalutato, de cuius ſtatu Rex auidiſſimè cupiebat certior fieri. Qua de cauſa Ioannes Petrus ignorans quę Alfonſus eius collega, dum viueret, geſſerat, iterum Adenem Rabbi Abraham ſocio repetit. Ioſephũ verò cum literis, quibus itinera ſua actáque ſignificabat, ad Regem remittit: vnde quadam naui conſcenſa, in Oromuziam nauigauit. In quo loco Abraham Iudæo relicto, cui literas quoque ad Regem tradidit, Mecham verſus nauigare cõſtituit, quam cùm iam in oculis haberet, cupido eum inceſſit montis Synai videndi: inde diſceſſũ eſt Thor. Rurſus nauigatione vſus, faucibus maris Erythræi tranſmiſſis Zeilam peruenit: reliqua deinde itinera vſque ad aulam Precioſi Ioannis pedibus emenſus eſt, qui tunc temporis Alexander vocabatur: cui humaniſſimè acceptus, literas quas habebat à Ioanne Rege, tradidit, eíque topographiam, quam vulgò Mappam vocant, quò noſtras nauigationes pſpiceret, in manus dedit. Is autem Alexander cùm ſtatuiſſet eum remittere, ne id faceret morte præuentus eſt. Quo mortuo frater in eius locum ſucceſſit, cognomento Nau, ſed ab eo nunquam idem Ioannes Petrus potuit facultatem in patriam redeundi impetrare: eóque extincto, idem illi à filio Dauide regni hærede, denegatũ fuit. Donatus igitur ampliſſimis muneribus, quæ illi ad pa-

triæ deſyderium leniendum conceſſa fuere(quãdo exire prouinciam non licebat) vxorem nobilem duxit, ex qua quamplurimos filios ſuſcepit. Hunc noſtri oratores in ipſa aula Precioſi Ioannis inuenerunt,& allocuti ſunt. A qua diſcedentes, anno milleſimo, quingenteſimo, vigeſimoſexto ſalutis noſtræ, eum libenter in patriam reduxiſſent, atque ipſe quoque eò redeundi percupidus erat: ſed id à Dauide obtinere nunquam valuerunt, reſpondente ad ipſorum preces, ſe illum virum, vnà cum regnis ſuis, à patre Nau accepiſſe, eúmque pari cura,& amore cum ipſis regnis ſeruare velle: nec debere illum tædere AEthiopicæ vitæ, apud quos tum à patre, tum ex ſua liberalitate amplas diuitias & ditiones accepiſſet. Is vt noſtri aſſerunt, omnium hominum fermè linguas callet, qua de cauſa,& præcipuè ob eius prudentiam, quæ eximia erat, tam auidè ab AEthiopiæ Imperatoribus retentus fuit: vnde res Luſitanicas eorúmque nauigationes exactiſſimè cognouerunt: quibus ſæpiùs recenſendis, vt doctus & eloquens erat, AEthiopum nationem nobis conciliauit. Poſtmodùm Ioanne ſecundo Rege mortuo, in eiúſque locum Emanuele feliciſſimo ſuccedente, claſſe, cui præerat Vaſcus à Gama, anno milleſimo, quadringenteſimo, nonageſimoſeptimo, Vlyſſippone ſoluente, capitéque Bonæ ſpei primo ſuperato, ad Indiam

Orien-

Orientalem noſtri tandem peruenere. In qua varia bella gerentes, multas prouincias ac ciuitates ſub noſtrum imperiũ redegerunt. Quæ cùm in AEthiopia tum per finitimos, tum per aliquot Luſitanos, qui ad aulam Precioſi Ioannis tunc temporis ex India venerant, renunciata eſſent, Helena Dauidis auia, quæ ob tenellam ipſius Dauidis ætatem, adminiſtrationem regnorum habebat, quendam Matthæum Armenium virum multarum rerum, atque linguarum peritum, in Luſitaniam ad Emanuelem Regem miſit: & quò maior autoritas & fides legationi eſſet, quendam nobilem iuuenem Abeſynum miſit, quos ego ſæpiùs in aula noſtra conueni, & familiariter allocutus ſum. Is enim Matthæus varijs itineribus, Goam ad Alfonſũ Albuquercum Proregẽ peruenit, à quo humaniſſimè acceptus, ac liberaliter dimiſſus, noſtris nauibus, anno milleſimo quingenteſimo decimotertio, Vlyſſipponem appulit. Is coram Emanuele legatione ſua expoſita, crucem cõcinnatam ex eo ligno, in quo Chriſtus pepẽdit, Regi dedit, quã crucem frequentiſſimè vidi, & veneratus ſum, dum frater meus Fructus à Goes, Regi cubicu larius, eam in ſua cuſtodia haberet. Literæ autẽ ſui principis, quas ſecum ad Emanuelem Regẽ tulerat, ſic loquebantur.

EPISTOLA HELENAE AVIAE Dauidis Precioſi Ioannis AEthiopum Imperatoris, ad Emanuelem Luſitanorum &c. Regem, ſcripta anno M. D. IX.

IN nomine dei patris, & filij, & ſpiritusſancti, vnius ſolius in tribus perſonis dei, ſalus, gratia, & benedictio, domini noſtri, & redẽptoris Ieſu Chriſti, filij Mariæ virginis, nati in domo Bethlehemitica, ſit ſuper dilectum fratrem noſtrum Chriſtianiſſimum Regem Emanuelem, dominatorem maris, victorẽ ferorum incredulorúmque Maurorum. Dominus deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, tuáq; regna & ditiones, per deuotas preces nunciorum redemptoris Chriſti, nempe quatuor Euangeliſtarum, ſancti Ioannis, Lucæ, Marci, & Matthæi, longè latéq; dilatet, & extendat, quorum ſanctitates & orationes te ſeruent. Certiorem te facimus perquàm dilecte frater, ad nos vſq; adpuliſſe ex magna illa veſtra & eximia aula duos nuncios, quorũ quidem alteri nomen erat Ioãnes, qui ſe preſbyterum aiebat, alteri verò Ioãnes Gomez, petijſſéque à nobis commeatum & milites. Quare nos mittimus noſtrum Oratorem Matthæum, fratrẽ noſtri ſeruitij, cum venia patriarchæ Marci, qui

nobis

in primis pergratum erit,& vtriſq; vtile,& fraterni inter nos initium fœderis, quod quidem nuptiarum connubium cùm in præſentiarum, tùm etiam in futurum tecum inire percupimus. Reliquum eſt vt & ſalus & gratia noſtri redemptoris Ieſu Chriſti, ſanctæque noſtræ Dominæ Mariæ virginis,ſe extendat, tum ſuper vos, tum ſuper filios, filias,vniuerſamq; veſtram domum,Amen.

Adhæc autem vos certiores facimus, ſi bella,exercitúſque coniungere velimus, ſatis viriũ nobis futurum eſſe ad(diuino accedente auxilio)abolendũ vniuerſos noſtræ ſanctæ fidei inimicos. Verùm noſtra regna & ditiones ſic ſunt in medeterraneis ſita, vt nuſquã in maria poſſimus erumpere. Quare nihil nobis eſt potentiæ in mari,in quo(deo laus)vos omnium eſtis potentiſſimi. Ieſus Chriſtus ſit vobis auxilio: res enim quæ in India per vos geſtæ ſuut, ſunt profectò magis miraculoſæ quàm humanæ. Quod ſi mille velis armare naues,nos & commeatum dabimus,& cũcta quæ ad eam claſſem opus erunt,abundè ſuppeditabimus.

Hanc epiſtolam cum aliquibus fidei,religionis, morum, ſtatúſque AEthiopum articulis, quos Matthæus coram Rege Emanuele, & eius con cilio explicuit, hortatu Ioannis Magni Gothi Archiepiſcopi Vpſaliæ, in regno Suetiæ, cum

quo

quo in Pruſia non vulgarem contraxi amicitiam ex idiomate Luſitanico, in quo eam conſcriptam habebam, Latinã feci, quæ poſteà cum ipſis quoque articulis, me inſcio, Antuerpiæ excuſa eſt.

His ex legatis AEthiopum cognitis, Emanuel, vt erat & prudentiſſimus, & propagandæ fidei Chriſtianæ auidiſſimus, legationem inſtituit grauiſſimis & ornatiſſimis viris inſtructam: cuius capita fuere Eduardus Galuanus, vir non minùs ætate, quàm prudentia, ac rerum vſu grauiſſimus: & Franciſcus Aluarez ſacerdos, ac Regi à ſacris, & is quoque ſenex, & moribus inculpatis: quos vtroſque de facie nouimus. Ij cum Matthęo ſub Lupo Soarez Prorege ad Indiam nauigant, ac tandem Didaco Lupez à Sequeira, Prorege, qui Lupo Soarez ſucceſſerat, cum inſtructa claſſe, quam aduerſus Turcas parauerat, ad portum Arquicum nomine, in littore Erythræo, ac in ditione Precioſi Ioannis ſitũ deducuntur: ad quem locum appulſa eſt nauis, anno ſalutis milleſimo, quingenteſimo, vigeſimo, die ſecundo Aprilis: in quo itinere, in Camara maris Erythręi inſula vita defunctus eſt Eduardus Galuanus, in cuius locum ſuffectus eſt Rodericus Limius, qui ab ipſo Arquici portu, vigeſimonono eiuſdẽ menſis cum ſocijs eiuſdem legationis, duce ſimul ac comite Matthęo (nam Abeſynus ille iuuenis, de quo ſuperiùs mentionem fecimus, è viuis iam diſceſſe-

b rat)

rat)ad aulã Precioſi Ioannis contendere cœpit, in quo itinere quoque mortuus eſt Matthæus, ac in quodam celeberrimo cœnobio, nomine Biſayn à noſtris ſepultus. Poſt cuius funebre officiũ, ad inſtitutam profectionem redeunt, ac poſt maxima itinera, labores infinitos, ingentia pericula, ad aulam Precioſi Ioannis perueniunt, à quo Rodericus cum collegis honorificè excipitur, ac tandem peractis mandatis, & acceptis, ad Emanuelem Regẽ remittitur. Is cum ſuis Arquicum profectus, claſſem, cuius prętor Ludouicus Meneſius erat, & quæ ea de cauſa appulerat, vt eos reduceret, non inuenit: quæ illos, quòd seriùs aduenerant, expectare non potuit ꝓpter ventorum importunitates, qui in illis plagis, miro naturæ arcano, ſex perpetuos menſes ex vno cœli climate, deinde altero s illos ſex menſes ex aduerſo ſpirant. Arquici literas inuenit apud præfectum oppidi, à prætore Lodouico relictas, ex quibus Regis Emanuelis mortem cognoſcit. Quamobrem iterum in aulam Precioſi Ioannis redeundũ eſſe conſtituit: quo reuerſo, Precioſus Ioannes ad Romanum Pontificem ſcribit, literáſque Franciſco Aluarez Romam ferendas commiſit. Ij omnes iam ſpacio ſex annorum in illis prouincijs cõmorati, tandem cum legato AEthiopico, quẽ Precioſus Ioannes ad Regem noſtrum mittebat, Arquici aliam claſſem regiam, quæ eorum cauſa

iterũ

iterum venerat, conſcendunt, ídque anno milleſimo, quingẽteſimo, vigeſimoſexto, menſe Aprili. Inde ſoluentes Indiam petunt, ac tandem longis nauigationibus Vlyſſipponem ad Regem Ioannem, anno milleſimo, quingenteſimo, vigeſimoſeptimo, menſe Iulio redeunt: qui oratorem AEthiopicum ob certas eius legationis cauſas, apud ſe ad annum milleſimum, quingenteſimum trigeſimumnonum vſque retinuit, Franciſcumq; Aluarez ad Clementem Pontificem ſeptimum cum literis Precioſi Ioãnis, cuius orator ex AEthiopia venerat, miſit: quas ipſe Pontifex ex manibus eiuſdem Franciſci Aluarez Bononiæ, anno ſalutis milleſimo, quingenteſimo, trigeſimotertio, menſe Ianuario, CAROLO Quinto Imperatore præſente, accepit. Quarum & aliarũ ad Emanuelem, & Ioannem Reges interpretatio, Paulo Iouio viro erudito debetur, qui eas ex Luſitanico ſermone, in quem tum verſæ erãt, Latinas fecit, vt iam hìc videre licet.

LITERAE SERENISSIMI DAuidis AEthiopiæ Imperatoris ad Emanuelem Portugalliæ &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo, quingenteſimo, vigeſimoprimo, Paulo Iouio interprete.

IN nomine dei patris, vti ſemper fuit, cui non inuenitur principiũ. In nomine Dei filij vnici, qui eſt ſimilis ei, antequàm ſit viſum lumen ſtellarum, antequàm poneret fundamenta maris Oceani, alio autem tempore conceptus fuit in vtero virginis, ſine ſemine virili, & ſine nuptijs. In hunc enim modum ſcientia erat officij eius. In nomine paracleti ſpiritus ſanctitatis, qui ſcit cuncta ſecreta, quæ ſunt, vbi anteà fuit, omnium ſcilicet altitudinum cœli, quod ſine columnis, & abſque vllis fulcimentis ſuſtinetur, qui amplificauit terram, quæ anteà non erat creata, nec cognita ad omnes partes ab ortu ad occaſum, & à Septẽtrione ad Auſtrum. Nec iſte eſt primus, vel ſecundus, ſed eſt trinitas coniũcta in vno æterno creatore rerum omnium, ab vno tantùm conſilio, & vno verbo, per ſæcula ſæculorum. Amen.

Has literas mittit Atani Tinghil, id eſt, Thus virginis, quod nomen eſt à baptiſmate, nunc verò in

ò in ipſo ſuſcepti regni initio aſſumpſit nomen Dauid, dilectus à Deo, columna fidei, cognatus ſtirpis Iudæ, filius Dauid, filius Salomonis, filius columnę Syon, filius ſeminis Iacob, filius manus Marię, filius Nau per carnem, Imperator magnę & altæ AEthiopiæ, magnorum regnorum, & ditionum, & terrarum, Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaliganze, de Adea, de Vangue, de Goiame, vbi Nilus oritur, de Damaraa, de Vaguemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahon, de Sabaym, vnde fuit Regina Saba, de Bernagaes, & dominus vſq; ad Nobiam finem AEgypti. Hæ literæ dirigũtur Regi potentiſſimo & excellẽtiſſimo, ſemper victori Domino Emanueli, qui habitat in amore dei, & firmus permanet in fide catholica, filio Apoſtolorum Petri & Pauli, Regi Portugalliæ & Algarbiorum, amico Chriſtianorum, hoſti, iudici, Imperatori, domitori Maurorum, & gẽtium Africæ, & Guienneæ à promontorio, atque inſula Lunæ, Maris Rubri, Arabiæ, & Perſidis, & Armutiæ, magnę Indiæ, & omnium locorum earũ, & omnium inſularum, terrarum adiacentium, profligatori Maurorum, & fortium paganorum, domino arcium & altorum caſtellorum, & murorum, propagatori fidei Ieſu Chriſti. Pax tibi Domine Rex Emanuel, qui Dei fretus auxilio, Mauros occidis, & tua claſſe, tuo exercitu, & tuis

ducibus vndique tanquam infideles canes expellis. Pax ſit cum Regina vxore tua, amica Ieſu Chriſti, ſerua Mariæ virginis, matris ipſius Saluatoris totius mundi: pax ſit filijs tuis, nunc vti in virenti horto, & florentibus lilijs, menſa eſculentis parata: pax filiabus veſtris, quæ ſunt indumentis ornatæ, ſicut palatia aulæis exornantur: pax affinibus tuis, ex ſanctorum ſemine procreatis, ſicut dicit ſacra ſcriptura, Filij ſanctorũ ſunt benedicti, & magni foris & intra domum: pax ſit conſiliarijs & officialibus tuis, poteſtatibus, & ius dicentibus: pax ducibus tuis caſtrorũ, & confinium, & omnium rerum munitarũ: pax omnib⁹ gentibus, populis, & vrbib⁹, & cũctis inhabitãtibus præter Mauros & Iudęos: pax omnibus parochijs, & omnib⁹ Chriſto & tibi fidelibus. Amen.

Cognoui Domine Rex, & mi pater, quod cũ ad te nominis mei fama per Matthæum oratorẽ noſtrum fuiſſet delata, ſtatim Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, ac Prælatorum magnum numerum aduocari iuſſiſti, qui de ea legatione Deo Chriſto gratias agerent: ipſúmq; Matthæũ ſummo cum honore & hilaritate fuiſſe ſuſceptũ: qua de re mirificè ſum lætatus, & gratias pariter Deo egi: & hoc deuotè fecit etiam populus meus. Dolui autem cùm ab his intellexi ipſum Matthæum in reditu ſuo, dum intraret fines meos, in monaſterio de Biſayn fuiſſe mortuum: eum au-

tem

tem ego non miſeram, quoniam adhuc puer erã vndecim annorum, vixdum ſuſcepto regni ſceptro, poſt mortem patris: ſed Helena Regina, quam loco matris colebam,& regnũ pro me gubernabat. Is Matthæus mercator erat, Habrahã vocatus: ſed ſibi nouum nomen idcirco impoſuerat, vt ſecuriùs per fines Maurorũ iter faceret. Verùm is in Dabul à Mauris pro Chriſtiano agnitus, in carcerem fuit coniectus. Quod cùm ſignificaſſet veſtrorum exercituum Præfecto, is miſit fortes viros, qui Chriſtianum hominem è teterrimo carcere liberarent, maximè cùm didiciſſet eum eſſe legatum meum. Itaque illum ereptum è manibus inimicorum, curauit veſtris nauibus ad conſpectum veſtrum tranſuehendũ. Is Matthæus meo nomine, tibi Regi mãdata expoſuit, reſcripſitque ſe honorificè ſuſceptum fuiſſe,& cumulatè omnis generis muneribus honeſtatũ: qđ & nuncij pariter veſtri affirmabãt, quos magnus veſtræ claſſis pręfectus Didacus Lupez de Sequeira ad nos miſit, q literas pſentarũt, quas afferre debuerat Eduardus Galuan⁹, q in inſula Camerõis diẽ obierat: qb⁹ cõſpectis literis, magnopè ſum gauiſus,& deo egi gratias: & tũ magnã cepi voluptatẽ, cũ pectora veſtrorũ nũciorũ cruci b⁹ inſignita cõſpicerẽ, & expirer pcũctãdo eos ri t⁹ tenere fidei Chriſtianę, q eſsẽt veriſſimi: et illud me ſingulari deuotiõe iniecta vehemẽter pmouit

ꝙ intelligerē iter in AEthiopiam inuētum eſſe, non ſine miraculo. Nam referebant præfectum claſſis, quum diu per mare Arabicum erraſſet, & propterea de inueniendo noſtro portu deſperaſſet, re infecta, redire in Indiam voluiſſe, maximè propter ſæuas maris tempeſtates: ſed in aurora opportunè rubram crucem in cœlo apparuiſſe, qua ſalutata, à nautis proras in eam partem eſſe conuerſas, monſtrantéque Deo repertū eſſe portum noſtrum, quę res mihi pro miraculo viſa eſt: & certè is claſſis præfectus Deo debet admodùm eſſe dilectus, poſtquàm tantam ei felicitatem cōceſſam videmus, quantam nemo ante eum à deo impetrare potuerit. De hac autem mutua legatione antiquitùs prædictum fuit à Propheta in libro de vita & paſſione ſāc̄ti Victoris, & in libris ſanctorum Patrum, quòd Rex magnus Chriſtianus, cum Rege AEthiopiæ eſſet cum mutua pace conuenturus: ſed hoc nequaquàm futurū exiſtimabam diebus vitæ meæ. Verùm Deus certū ſciebat, vt laudetur nomen eius, qui nuncium ad me detulit, vt ego pariter id mittere poſſem ad te patrem meum in Chriſto, & amicum, vt ſimus in vna fide, poſtquàm à nullo alio rege Chriſtiano nūcium aut certām notitiam habuerim. Hactenus circum me Mauri erant, filij Mahometis, & Gentiles: & reliqui ſunt ſerui, qui Deum non agnoſcunt, & alij qui ligna & ignem venerantur,

& alij

& alij qui ſolem adorant,& alij qui ſerpẽtes Deos eſſe putant: cum his nunꝗ pacem habui,quoniam ad veritatem venire recuſant,& fruſtrà his prędicabã fidem:nunc verò conquieſco,& Deus quietẽ dono mihi dedit cum hoſtibus meis & tuis.Nam in finibus meis cùm armatus contra eos progredior,ipſi faciem & terga vertunt, & Duces & milites mei per campos de his victorias cõſequuntur. Neque mihi Deus iraſcitur,vt dicit Pſalterium,& Deus vota eorum Regum implet, qui iuſta petũt, nec hoc ad laudem noſtram pertinet. Nam Deo agendæ ſunt gratiæ, is eſt qui mundum vobis dedit, & terram Gentilium perpetuò conceſſit,ac aliorum terras, quæ ſunt à finibus veſtris, ad initium AEthiopiæ: propterea ingentes Deo gratias ago, & prædico ſummam eius potentiam, cùm ſperem eorum populorum filios,qui in tuam ditionem veniẽt,procul dubio fidei veritatem eſſe cognituros: quamobrem do gratias Deo, & ſpero quòd filij veſtri, & ego, & vos,de felicibus earum rerum ſucceſſibus abundè lætabimur:& vos Deo debetis continuè ſupplicare, donec gratiam vobis det potiundi templi ſancti in Hieruſalem,quæ eſt in poteſtate hoſtium Chriſti,Maurorum,& Gẽtilium,& hæreticorum: & ſi hoc perfeceris,caput tuum omni laude pleniſſimum erit.Cæterùm ex numero legatorũ,qui ad me veniebant, cum prædicto Mat

thęo

thæo tres periere,& Præfect⁹ magnus veſtrę claſſis deuenit apud Macua in colloquium cum Rege de Bernagais, qui eſt imperio meo ſubiectus, & ſtatim legatos ad me miſit, & munera ingentia,quæ mihi chariſſima fuerunt. Verùm nomen veſtrum omni gemma,& theſauro mihi precioſius videtur. Sed hæc tranſeamus, & agamus inter nos, quomodò inuadere,& capere poſſimus alias infidelium terras. Ego certè dabo millies cētena millia drachmarum auri, & totidem millia militarium virorum. Itémque materiam,& ferrum,& cuprum,in vſum ædificandæ & ornandæ claſſis: magnam etiam commeatus copiam: amicè vnà conueniemus: & quoniam non eſt conſuetudinis,& dignitatis meæ, ad petendam pacem legatos mittere, & tu primus à me eam ſyncerè quęſiuiſti,ad verificāda Chriſti verba. Nam ſcriptum eſt,Beati pedes,qui portant pacem. Et ego propterea ſum ad id paratus, more Apoſtolorū, qui erant vnanimes,et vnius cordis. O Rex,& pater mi Emanuel, vnus Deus te ſoſpitem velit, & ſeruet,qui eſt Deus cœli,& ſemper vnius ſubſtātiæ,nec iuueneſcit, nec ſeneſcit. Is qui ad te nuncium attulit,Rodericus Lima vocabatur,legationis optimorum virorum princeps, & cum eo Franciſcus Aluarez, quem propter vitæ probitatem, & ſingularem religionem, & iuſticiam valde chariſſimum habui, maximè quòd veriſſi-

mis

mis verbis, cùm eſſet interrogatus de fide, aptiſſimè reſpondebat. Et ita debetis eum exaltare, & magiſtrum appellare, & dare ei officium conuertendi populos de Macua, & de Dalaca, de Zeila, & omnium inſularum maris Rubri, quoniam ſunt in finibus regnorum meorum: & ego ei conceſſi crucem, & baculum, in ſignum poteſtatis: & ita vos iubete, vt hæc ei concedantur, & creetur Epiſcopus illarum terrarum, & inſularum, quoniam hoc meretur, & idoneus eſt in hoc officio adminiſtrando: & tibi Deus plurimũ benefaciet, vt ſemper ſis fortis contra hoſtes tuos, & eos cogatis ad pedes veſtros procidere: & Deus tibi vitam prolonget, & participem faciat regni cœlorum in optimo loco, ſicut ego pro me optarem. Audiui autem auribus meis multa bona de te, & oculis video, quæ videre nequaquàm credebam, & Deus cũcta de bono in melius ſuccedere velit: & ibi ſit veſter locus ſupra lignum vitæ, vbi eſt locus ſanctorum. Amen.

Ego ſicuti fili⁹ paruulus, quę iuſſiſtis feci, et faciam ſi venerint legati veſtri, vt inuicẽ mutuis opibus adiuuemur. Singulis autẽ Oratoribus veſtris, qui veniẽt, ſicut tum feciſtis ad Mazua, aut Delacam, & ad portus intra anguſtias maris Rubri, ea tribuam, tribuíque curabo, quæ fienda ſignificabitis, ſicut maximè deſydero, vt in conſilio, & rerum actione proſperè coniungamur.

Nam

Nam cùm ad ea littora copię veſtrę peruenerint, maturè & ego cum meis exercitibus adero . Et quoniam in finibus meis nemo eſt Chriſtianus, neque templa Chriſtianorum viſuntur, concedá veſtris hominibus habitandas illas terras, quæ ſunt proximæ Maurorum ditioni:propterea op⁹ eſt, vt cœptis veſtris debitum finem afferatis. Interim mittitote ad me viros eruditos, atque etiam cælatores imaginum auri & argenti, & fabros cupri,& ferri,& ſtanni, & plumbi:itẽ artifices,q literis noſtrę linguæ ꝓ Eccleſia libros imprimant:item aliquos,qui ex auro bracteolas facere,& cum his inaurare alia metalla ſciunt . Hi erunt in domo mea honeſtiſſimè tractati,& ſi diſcedere voluerint, laborum ſuorum eis amplam mercedẽ ſoluam.Iuróque per Deum Ieſum Chriſtum Dei filium,me eos liberè cùm voluerint,eſſe dimiſſurum . Hoc autem peto fidentiſſimè, quoniam mihi veſtra virtus ſpectata eſt,& bonitas maximè agnita,& ſcio me amari abs te plurimùm: & hoc agnoui certius, quòd Matthæum mei gratiâ honorificè & liberaliter ſuſceperitis, & remiſeritis.Et ideò adnitor ea impetrare: neque hoc vobis pudorem afferat, nam omnia perſoluam.Et id quod filius petit à patre,negari non debet:& tu es pater meus,& ego filius tuus,& ſimus coniuncti ſimul:ſicut laterculus cum laterculo in pariete copulatur, ita duo in vno corde,

&

& amore Ieſu Chriſti conſentimus, qui eſt caput mundi, & qui cum eo ſunt, aſſimilantur laterculis in muro coniunctis. Amen.

LITERAE EIVSDEM DAVIDIS AEthiopiæ Imperatoris, ad Ioannem huius nominis tertium, Portugalliæ, &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo, quingenteſimo, vigeſimo quarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cœli & terræ, & omnium rerum factarum, viſibilium, & inuiſibilium. In nomine Dei filij Chriſti, qui eſt filius, & conſilium, & propheta patris. In nomine Dei ſpiritus ſancti, paracleti, Dei viui, æqualis patri, & filio, qui locutus eſt per os prophetæ, ſpirando ſuper Apoſtolos, vt gratias agerent, & laudarent Trinitatem perfectam in cœlo, & in terra, in mari, & in profundo ſemper. Amen.

Mitto has literas & nuncium ego Thus virginis, quod eſt mihi nomen à baptiſmate, nunc

verò

verò cum Imperij ſceptro aſſumpſi nomen Dauid, dilectus Deo, columna fidei, ſtirps Iuda, filius Dauid, filius Salomonis Regum Iſrael, filius columnæ Syon, filius ſeminis Iacob, filius de manu Mariæ, & filius Nau per carnem, maximo, & potentiſſimo, & altiſſimo Ioanni Regi Portugalliæ, & Algarbiorum, filio Regis Emanuelis. Pax ſit tibi, & gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper tecum, AMEN.

Eo tempore quo ad me relatum eſt de potentia Regis patris tui, qui Mauros fœdiſſimi Mahumetis filios debellabat, Deo gratias ingentes egi, propter incrementum, & magnitudinem, & coronam conſeruationis, in domo Chriſtianitatis. Similiter ſummam cepi voluptatem ex legatorum aduentu, qui verba ipſius Regis ad me detulerunt: ex quibus ſingularis amor, & noticia, & amicitia inter nos effecta eſt, ad eradicandos, expellendóſque malignos Mauros, & incredulos Gentiles, qui habitant inter tua meáque regna. Dum eſſem in hac lætitia, audiui tuum, meúmque patrem, priùs eſſe vita defunctum, quàm hinc legatos ad eum mitterem. Quamobrem gaudium meum in mœrorem ſubitò conuerſum eſt, ita vt in hoc cordis mei dolore, mecum etiam aulæ noſtræ proceres, & Prælati Eccleſiaſtici, & qui in monaſterijs ſunt, omnéſque demum ſubditi noſtri vehementiſſimmum luctum fecerint,

ita vt voluptas primi nuncij, cum triſtitia huius nouiſſimi exæquaretur. Domine à principio regnorũ meorũ hactenus nulla legatio, nullúſque nuncius, vel à Rege, vel à regno Portugalliæ ad me peruenit, niſi dum viueret Rex, tuus pater, qui Duces ſuos ad me miſit, & proceres cum Clericis, & Diaconis, qui totum ſolennium miſſarũ apparatum attulerunt. Et propterea maximè ſum lętatus, & eos honorificè ſuſcepi, & non multò pòſt eos dimiſi, vt reuerterentur cum honore, & pace: & poſtquàm peruenerunt ad portum maris, qui eſt in finibus meis, in mari Rubro, non inuenere magnum Præfectum claſſis, quem pater tuus miſerat: is enim non expectauit, & de hoc me fecerat certiorem, quoniam non potuit expectare, cum eſſet moris veſtri, de triennio in triennium magnum claſſis Præfectum creare. Interim alius nouiter creatus aduenit: qua de cauſa longiorem, quàm opus eſſet, moram legati contraxerunt. Nunc verò mitto mandata mea per fratrem Chriſtophorum Licanati, cui nomen à baptiſmate eſt Zaga Zabo, nempe gratia patris, qui deſideria mea coram vobis explicabit: & item ad Papam Romanũ mitto Franciſcum Aluarez, qui nomine meo præſtet obedientiam, vt iuſtum eſt. O Domine Rex frater mi attende, & da operam amicitiæ, quam inter nos pater tuus aperuit, & crebrò mitte nuncios,

nuncios & literas: nam eas magnoperè videre deſydero, vti à fratre meo: nam id æquũ eſt, cùm ambo ſimus Chriſtiani. & Mauri qui mali ſunt, ſemper in ſua ſecta concordes exiſtunt: & nunc profiteor me nolle in poſterum legationes Regis AEgyptij admittere, nec aliorum item Regum, qui ad me ſæpe legatos mittebant: ſed ſolùm celſitudinis tuæ, quos venire maximè opto: quoniam Reges Mauri me loco amici non habẽt, propter religionis diſſentionem: ſed amicitiam ſimulant, vt tutiùs & liberiùs mercaturam in noſtris regnis exerceant, inde magnum commodum cõſequuntur. Ingentem enim vim auri, cuius ſunt auidiſſimi, è regnis meis exportant, cùm parùm mihi ſint amici, & commoda eorum nullam mihi offerant lętitiam: ſed hoc tolerandũ fuit, quoniam ſuperiorum regum noſtrorum vetus eſt inſtitutum: & ſi eis nequaquàm bellum infero, & penitus profligo, temperandum in hoc mihi eſſe arbitror, ne illi contrà ſanctum templum in Hieruſalem violent, & diruant, in quo ſepultura eſt Ieſu Chriſti, quam Deus in poteſtate fœdiſſimorum Maurorum reliquit: & pariter ſolo æquarẽt alia templa, quæ ſunt in AEgypto, & Syria: & hæc cauſa eſt, cur eos non inuadam, & debellem, cuius rei me plurimùm tædet. Etiam hoc mihi faciliùs perſuadeo eſſe faciendum, quum neminem Chriſtianum Regem habeam finitimum, qui me

adiuuet

adiuuet,& cor meum exhilaret. Ego mi Rex nequaquàm lætari poſſum de Chriſtianis Europæis Regibus,cùm eos audiam in vno corde minimè conſentire,vigeréque inter eos bella . Eſtote ſimul omnes in vna cõcordia vnanimes. Deberetis enim inter vos certo fœdere eſſe contenti. Et certè ſi mihi Chriſtianus Rex finibus eſſet coniunctus,nunquàm vna hora ab ipſo diſcederem:& de hoc non planè ſcio quid dicam , aut omnino faciam, cùm hæc à Deo ordinata eſſe videantur. Domine mi mitte obſecro frequentes ad me nuncios : nam cùm literas tuas video, vultum certè tuum intueor. Quoniam maior amicitia oritur inter longinquos,diſtantes, quàm inter eos qui propinqui ſunt,propter deſiderium quo tenentur. Nam is qui reconditos habet theſauros,cùm eos oculis non videat,corde ſemper, & quidem vehementiſſimè diligit : ſicut Dominus Ieſus Chriſtus in Euangelio dicit, Vbi theſaurus tuus,ibi cor tuum : ita cor meum apud te eſt,quum tu ipſe meus ſis theſaurus:& tu pariter me tuum theſaurum debes efficere,& cum meo tuum cor ſyncerè copulare. O Domine frater ſerua verbum hoc,nam es prudentiſſimus,&(vti audio)patri in ſapientia ſimilis : & de hac re cognita,ſtatim Deo gratias egi, abiectóque dolore , gaudium à me ſuſceptum eſt , & dixi, Benedictus ſit filius ſapiens,& magni capitis,filius

Regis Emanuelis,qui ſedet in cathedra regnorum ſuorum . Domine mi caue ne defatigeris, cùm ſis fortis non ſecus ac pater tuus, nec oſtende debiles vires aduerſus Mauros & Gentiles. nam eos cum Dei auxilio , adiuuāte virtute tua, facilè debellabis & deſtrues:& non dicas tibi eſſe à patre tuo vires exiguas.Nam eæ ſunt certè ſatis magnæ,& Deus ſemper opem feret . Mihi adſunt viri,aurum,commeatus inſtar arenę maris,& ſtellarum cœli.Nos ſimul coniuncti totam Maurorum barbariem deſtruemus : neque aliud à vobis peto,quàm peritos viros,qui meos milites in prælijs ordines ſeruare doceant.Et tu Rex vir integræ ætatis exiſtis . Rex Salomon duodecim annorum ætatis imperium ſuſcepit , habuítque magnas vires,& patre ſapientior fuit. Ego quoque cùm Nau pater meus exceſſit ab humanis,puer vndecim annorū remāſi,ingreſſúſq; ſedē patris,Deo dante ampliores opes & vires eo ſum conſecutus.Nam in manu mea omnes finitimi et Regni gentes exiſtunt : propterea ambo gratias Deo agere debemus tanti accepti beneficij. Prębe mihi aures frater,& Domine . Nam hoc vno verbo à vobis poſtulo, vt viri docti , atque etiam artifices mihi mittantur, qui imagines, & libros impreſſos,enſes,& omnis generis arma militaria fabricare ſciant.Itémque architecti,fabri lignarij, & Medici, qui pharmaca componere , & vulnera

vulnera curare didicerint. Cupio etiam eos ha-
bere,qui aurum in bracteas extenuare,& aurum
& argentum egregiè cælare valeant: ac etiam au
rum & argentum è venis terræ eruere, & metal-
lorum omnium fodinas exercere ſciant. Præter
hos,apud me etiam chari erũt,qui plumbeas te-
gulas ducent,& tegulas ex creta facere docebũt:
omnes denique artifices mihi vſui erunt,& præ-
ſertim ſchlopetorum. Adiuua me obſecro in his
rebus,ſicuti frater fratrem , & te Deus ita adiu-
uabit,& ab omni malo liberabit. Deus exaudiat
orationes,& petitiones tuas,ſicuti recepit ſancta
ſacrificia in omni tempore:& in primis ſacrificia
Abel,& Noe, quando fuit in arca: & illud Abra-
ham,quando fuit in terra Madian:& illud de Iſa-
ac,quando diſceſſit à foſſa iuramenti: & illud Ia-
cob,in domo Bethleem:& Moyſis in AEgypto,
& Aaron in monte , & Ieſon filij Nau in Gal-
gala,& Gedeonis ſupra plagam, & Sampſonis,
quando ſitim habuit in terra ſicca : & Samuelis
in Rhama prophetæ , & Dauid Nacira , & Sa-
lomonis in ciuitate Gabeon, & Heliæ in mon-
te Carmelo , quando ſuſcitauit filium viduæ
mulieris è Richa ſupra puteum : & Ioſaphat
in prælio : & Manaſſe quando peccauit , & ad
Deum eſt conuerſus:& Danielis in ſpelunca le-
onum,& trium ſociorum Sydrach,Miſach,Ab-
denago in camino ignis : & Annæ ante altare,

& Neemięniæ,qui fecit muros cum Zorobobel, & Matathiæ cum filijs ſupra quartam partem mundi,& de Eſau,ſupra benedictionem.Ita Domine,Deus recipiet tua ſacrificia, & ſupplicationes,& te adiuuabit,& erit pro te contra omnes peruerſitates in omni tempore , & ſingulis diebus. Pax ſit tecum,& ego te amplector ſanctitatis brachijs,& ſimiliter ſingulos amplector, qui tibi ſunt à conſilijs ſanctis regni Portugalliæ.Itémque Archiepiſcopos,& Epiſcopos, Sacerdotes,& Diaconos,viróſque pariter & mulieres.Gratia dei, & benedictio virginis Mariæ matris Dei ſit tecum & omnibus.

AMEN.

LITERAE EIVSDEM SERENISſimi DAVIDIS AEthiopiæ Imperatoris, ad Pontificem Romanum, ſcriptæ anno milleſimo, quingenteſimo, vigeſimo quarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis, creatoris cœli & terræ, viſibilium, & inuiſibilium. In nomine Dei filij Ieſu Chriſti, qui eſt idem cum ipſo, à principio mundi, & eſt lumen de lumine, & Deus verus, de Deo vero. In nomine Dei ſpiritus ſancti, Dei viui, qui proceſſit, ex Deo patre.

Has literas is ego Rex mitto, cuius nomen leones venerātur, & Dei gratia vocor Athani Tinghil, id eſt, Thus virginis, filius Regis Dauid, filius Salomonis, filius Regis de manu Mariæ, filius Nahu per carnem, filius ſanctorum Petri, & Pauli, per gratiam.. Pax ſit tibi iuſte Domine, pater ſancte, potens, pure, ſacrate, qui es caput Pontificum omnium, & neminem metuis, cùm nemo tibi poſſit maledicere: qui es vigilantiſſimus ſupra animas curator, & amicus peregrinantium, conſecrate magiſter, & prædicator fidei, & earum rerum hoſtis, qui conſcientiam offendūt, amator optimorum morum, vir ſanctus,

quem omnes laudant,& benedicunt. O felix ſan ƈte pater,ego tibi reuerenter obedio,cùm ſis pax omnium,& cunƈta bona merearis, & ita ęquum, vt omnes tibi obedientiam præſtent, ſicuti ſanƈti Apoſtoli præcipiunt apud Deum. Hoc verè veſtrum eſt:ita etiam præcipiunt,vt veneremur Epiſcopos,Archiepiſcopos,& Prælatos.Similiter vt te loco patris amemus, & loco Regis vereamur,& tibi vti Deo fidem habeamus. Propterea dico ego humiliter, ad terram genibus flexis, tibi pater ſanƈte ſyncero admodùm corde, quòd tu pater meus es,& ego filius tuus.O pater ſanƈte potentiſſime, cur neminem vnquàm ad nos miſiſti,vt certius de vita ſalutéque mea cognoſceres, cùm tu ſis paſtor,& ego ouis tua: bonus etenim paſtor ſui gregis nunquàm obliuiſceretur: nec tibi à regionibus veſtris nimium ſemotus debeo exiſtimari, vt nuncij ad me nequeant peruenire:cùm ex remotiſſimis terrarum regnis Portugalliæ Rex Emanuel filius tuus, Oratores ad nos commodiſſimè miſerit:& ſi Deus eum ad ſe in cœlum euocare diſtuliſſet, ea quæ tum agitabamus,procul dubio felicem exitũ habuiſſent. nunc verò maximè opto proſpera,& ſalutaria de ſanƈtitate veſtra per certos nuncios audire: neq; enim vnq̃ à ſanƈtitate veſtra verbũ recepi, quum aliqua tantùm à noſtris,qui ex voto peregrinantur,audierim. Sed hi cùm neque meo nomine proficiſcan-

profieiſcantur, neque quicquam literarum à vobis afferant, incerta fide nobis percunctantibus, dicũt ſe ab Hieroſolyma, deinde ſolutis votis, ad viſitanda Apoſtolorum limina, Romam perueniſſe: cùm intelligant ea loca facilè peti, quòd à Chriſtianis teneantur. & certè ſummam capio ex eorum ſermonibus voluptatem, quoniam dulciſſima cogitatione ſancti vultus tui imaginem intueor, quæ mihi Angeli formæ ſimillima videtur, & illã ſicuti angelicã me diligere, venerariq́; fateor. Sed profectò mihi eſſet gratius atq; iucũdius, verba tua, tuáſque literas deuotiſsimè contemplari. Atque ita nunc te oro, vt nuncium tuum cum benedictione ad me mittere velis ad exhilarandum cor meum: nam cùm in religione & fide conſentiamus, id mihi ante omnia videtur expetendum, ſupplicitérque item oro, vt amicitiam meam, ad inſtar annuli, quem induis in digitum, & torquis aurei, quem humeris imponis, in intimum cor reponere velis, vt mei memoria nunquàm ex animo veſtro deleatur. Gratis etenim verbis & literis amicitia maximè creſcit, cùm eam ſancta pax complectitur, è qua omnis humana lætitia facilè prouenit. Quemadmodùm enim is, qui vehementer ſitit, frigidam maximè aquam deſyderat, vt in ſacris ſcripturis habetur: ita animus meus ex nuncijs, & literis, quæ ex remotiſſimis terris deferuntur,
 incre-

incredibile gaudium concipere ſolet:neque tantummodò de ſanctitate veſtra, ſi aliqua audiero, verùm ſi certa de ſingulis terræ Chriſtianæ Regibus referentur,mirum in modum lætabor: ſicuti his accidit, qui præliando opima ſpolia reperiũt,& legunt:hoc enim facillimè fieri poteſt, poſtquàm Rex Portugalliæ totum id iter aperuit,qui ad nos iam pridem legatos ſuos miſit cum ſtrenuiſſimis equitibus. Dum autem pater meus adhuc eſſet in humanis, neque tum,aut demum à quoquam alio rege Chriſtiano,vel ipſo Pontifice, aut nunciũ,aut omnino literas recepimus. Quanquàm in noſtris Archiuis proaui noſtri, earum literarũ memoria cõſeruetur, quas Papa Romanus nomine Eugenius,ad has terras miſit,cùm regnaret ſemen Iacob,Rex regum in vniuerſa AEthiopia,Rex metuendus.Præſcriptio autem literarum hæc erat: Eugenius,Romanus Pontifex,filio dilecto noſtro Regi,ex ſemine Iacob,Regi Regũ in vniuerſa Aethiopia,maximè metuẽdo,&c.In ſumma aũt literarũ ſignificabat filium ſuum Ioannem Palæologum,qui biennio antè eſſet mortuus, Regem Regum Romæorũ, ad ſacroſanctam ſynodum celebrandam euocatum fuiſſe,& cum eo Ioſephũ Patriarcham Conſtantinopolitanum veniſſe cum magno numero Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, & omnis generis Prælatorùm, in quibus etiam fuiſſent

Procuratores

Procuratores Patriarcharum Antiocheni, Alexādrini,& Hieroſolymitani. Qui omnes ſe cùm ſanctæ fidei,& religionis amore firmiter coniūxiſſent, conſtitutáque vnitate Eccleſiæ,ſublatas fuiſſe antiq̃ tēporis difficultates,non ſine diuino auxilio,quæ erroneę & religiōi cōtrarię videbātur:quibus rebus ritè ſancitis,& conſtitutis,ipſe Papa omnibus ſingularem lætitiam peperiſſet. Hunc autem librum Papæ Eugenij ad vos mittimus,quem incorruptum ſeruauimus:totum etiam Pontificiæ benedictionis ordinem & poteſtatem miſiſſemus,niſi harum rerum nimis magnum volumē eſſe videretur,quum magnitudine librum Pauli ad gentes omnino ſuperet. Legati verò,qui hæc à Pontifice ad nos detulerūt, fuere Theodorus,Petrus,Didymus,& Georgius,ſerui Ieſu Chriſti. Tu verò ſanctiſſime pater rectè feceris,ſi euolui veſtros libros iuſſeris, vbi harum rerum,de quibus ſcribimus,vti facilè arbitror,aliqua memoria reperiatur. Itaque ſancte pater,ſi aliqua ad nos perſcribes,firmiter exiſtimato,cuncta in noſtros libros diligentiſſimè fore conſcripta,vt poſteris noſtris earum rerū ſempiterna memoria relinquatur. Et certè is mihi beatus eſſe videtur,cuius memoria cuſtodita literis,in vrbe ſancta Roma,& in ſede ſanctorum Petri & Pauli conſeruatur. Hi enim ſunt domini regni cœlorum,& totius mundi iudices.

Et

Et quoniam ita credo, propterea has mitto literas, vt mihi gratia paretur apud ſanctitatem veſtram, & veſtrum ſanctiſſimum Senatum, vt inde ſancta benedictio mihi proueniat, & bonorum omnium incrementum. Obnixè etiam precor ſanctitatem veſtrã, vt mihi mittere velit aliquas Sanctorum imagines, & præcipuè beatæ Mariæ virginis, vt ſæpiſſimè ſit in ore, atque memoria mea nomen veſtræ ſanctitatis, & continuam ex muneribus veſtris capiam voluptatem. Idcirco etiã vehemẽter poſtulo, vt mihi viros ſacrarũ literarũ doctos, atque etiam artifices mittatis, qui imagines fabrificent, atque ita enſes, & arma bellica omnis generis, itémque cęlatores auri, atque argenti, & fabros lignarios, præcipuè architectos, qui domos ex lapide conſtruant, & tegulas ex plumbo cupróque ducere ſciant, quibus domorum tecta protegantur: ad hos etiam nobis admodùm chari erunt, qui vitrum conflare, organáque muſica ſcitè facere, & doctè pulſare ſciant, itémque fiſtulatores, & tibicines. Hos verò artifices ex domo veſtra præcipuè mihi mitti vellem: vel ſi horum domi veſtræ exigua erit copia, ab alijs regibus filijs veſtris eos ſanctitas veſtra poterit impetrare, quoniam veſtris imperijs & nutibus facilè obediunt. Hi cum ad me peruenerint, pro meritis ſummo in honore habebũtur, ex liberalitate mea mercedem amplam accipient.

pient : & ſi domum aliquis redire concupiſcet, pręmijs abūdè ornatus abibit,vti placuerit,quan do nec inuitum quenquam ſim retenturus , cùm fructum aliquem ex eius induſtria percepero.

Nunc ad alia tranſeundum eſt:& iam à te poſtulo ſanctiſſime pater , cur non hortaris Reges Chriſtianos filios tuos,vt arma deponant,& vti fratres decet,concordes inter ſe eſſe velint,poſtquàm ipſi oues tuæ ſunt,& tu ipſe paſtor earum? Optimè quidem tua ſanctitas nouit,quid Euangelium præcipiat,quod dicit: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Nam ſi Reges animis, & fœdere certo conſentient , facillimè Mahumetanos omnes delebunt , & pſeudoprophetæ ſepulchrum felici irruptione diſturbabunt, & diruent. Ob hanc rem da operam pater ſancte, vt inter eos bona pax fiat , & certum fœdus amicitiæ percutiatur : hortaréque eos , vt mihi adeſſe, atque opem ferre velint,cùm in regnorum meorum finibus à Mahumetanis Mauris peſſimis hominibus ſim ex omni latere circundatus. Ipſi autem Mauri Mahumetani inter ſe mutuis auxilijs vtuntur , Regéſque cum Regibus,& Reguli cum Regulis , aduerſus nos ſyncerè & conſtantiſſimè cõueniunt.Mihi Maurus quidem admodùm vicinus eſt,cui finitimi alij Mauri arma, equos, atque inſtrumenta bellica ſuppeditant . Hi ſunt Reges Indiæ, Perſidis,

Arabię,

Arabiæ,atque AEgypti. Quibus de rebus ſingu larem animo indies capio moleſtiã, cùm hoſtes Chriſtianę religionis,fraterna charitate inter ſe coniunctos, pace frui conſpiciam. Reges verò Chriſtianos,fratres meos, nihil omnino iſtis iniurijs commoueri, neque vllam mihi opem afferre,vti certè deceret Chriſtianos,poſtquàm fœdiſſimi filij Mahumetis inter ſe mutuis opib⁹ adiuuantur. Neque ego is ſum,qui ad id militares copias poſtulem,cùm milites mihi ſuperſunt. Orationes,& ſupplicationes tantùm peto,locúmque gratiæ,apud ſanctitatem veſtram, & Reges fratres meos exopto: quærenda enim mihi eſt hæc vobiſcum amicitia,vt copioſè his rebus,quas ſuprà poſtulaui,ad terrorem Maurorum ſim inſtructus:& Chriſtiani nominis hoſtes vicini mei intelligant, Reges fratres meos ſingulari ſtudio mihi fauere,atque opem ferre.quod certè ad cõmune decus pertinet,poſtquàm in vna religionis & fidei veritate conſentimus: & in eo cõſilio ſumus permanſuri,quod firmum atque abſolutum erit cũ eo,quod vtilius eueniet. Deus itaque deſyderia veſtra impleat,ſuper laudibus Ieſu Chriſti, & Dei patris noſtri,quem omnes laudant per omnia ſæcula. Et tu domine pater ſancte complectere me,cum omnibus ſanctis Ieſu Chriſti, qui ſunt Romę:& pariter in hos amplexus recipiantur omnes incolę regnorum meorum,& qui AEthiopiã

thiopiam inhabitãt : & reddatur gratia domino Ieſu Chriſto cum ſpiritu veſtro. Has verò literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, filij potentiſſimi Regis Emanuelis, per Oratorem noſtrum Franciſcum Aluarez.

ALIAE LITERAE EIVSDEM Dauidis AEthiopiæ Imperatoris, ad Pontificem Romanum, ſcriptæ anno milleſimo, quingenteſimo, vigeſimoquarto, Paulo Iouio interprete.

FElix ſancte pater, qui à Deo effectus es Gentiũ conſecrator, & ſancti Petri ſedem obtines. Tibi datæ ſunt claues regni cælorũ, & quodcunque ligaueris, vel ſolueris ſuper terram, erit ligatum, vel ſolutum in cœlis, ſicut dixit Chriſtus, & ita in Euangelio Mattheus ſcribit. Ego Rex, cuius nomen leones venerantur, & Dei gratia Atani Tinghil, id eſt, Thus virginis vocor, quod nomẽ eſt à baptiſmate, nunc verò in ipſo ſuſcepti regni initio aſſumpſi nomen Dauid, dilectus à Deo, columna fidei, cognatus ſtirpis Iuda, filius Dauid, filius Salomonis, filius

columnæ Syon,filius ſeminis Iacob ,filius de ma nu Mariç,filius Nau per carnem, Imperator ma gnæ & altæ AEthiopiæ,magnorum regnorum, & ditionum,& terrarum,Rex de Xoa,de Caffate,de Fatigar,de Angote,de Baru, de Baaliganze,de Adea,de Vangue, de Goiame , vbi Nilus oritur,de Damaraa,de Vagemedri, de Ambeaa, de Vagne,de Tigri Mahom,de Sabaym,vnde fu it Regina Saba,de Bernagaes,& dominus vſque ad Nobiam,finem AEgypti. Hæ prouinciæ omnes in mea poteſtate ſunt,& plæreque aliç magnæ,& item paruç,quç nunc à me nequaq̃ numerantur,neque regna, & prouincias ſuis nominibus expreſſi,veluti ſuperbia,& vana gloria inductus:verùm ob id,vt ſummus Deus magis ac magis laudaretur,qui ſingulari benignitate,tot ampliſſimorum regnorum Chriſtianæ religionis,ſuperioribus meis Regibus imperia tribuiſſet: ſed profectò me clariore gratia inter alios reges dignum fecit,vt religioni continuè inſeruirem.

Quoniam me Adel dominum fecerit , hoſtem Maurorum,& Gentilium qui adorant idola.Mitto ad deoſculandos pedes ſanctitatis veſtræ,more cæterorum Chriſtianæ fidei regum, fratrum meorum,quibus neque religione, neque potentia ſum inferior. Ego etenim in regnis meis ſum columna fidei,neq; externis iuuor auxilijs , cùm in ſolo Deo ſpem,& opem reponam, qui me ſu-

ſtinet,

ſtinet,& gubernat, ab eo tempore quo Angelus Dei allocutus eſt Philippum, qui fidem doceret Eunuchum potentis Reginæ Candacis, Reginæ AEthiopię, quę ab Hieroſolyma Gazam pergebat. Philippus tum baptizauit Eunuchum,& Eunuchus demum Reginam, cum magna parte familiæ,& populi eius, qui nunquam deſierunt eſſe Chriſtiani, omníque ſequenti tempore perſtiterunt fortes in fide. Prædeceſſores verò mei, nulla alia ope adiuti quàm diuina, fidem in latiſſimis regnis propagarunt, quod & ego quotidie efficere contendo. Maneo etenim inter maximos regnorum meorum fines, vt leo ingenti ſylua circundatus,& ſeptus aduerſus Mauros obſidentes & alias nationes fidei Chriſtianę inimiciſſimas, quæ nolunt audire verbũ Dei, neq; cohortatioẽs meas,& ego gladio accinctus eos ꝑſequor,& paulatim extrudo, diuino ſcilicet frętꝰ auxilio, quod nunquam mihi deeſt, quod ſecùs accidit regibus Chriſtianis. Nam ſi regnorum ſuorum fines extendunt, id facilè poſſunt aſſequi: quoniã alter alteri opem ferre poſſet, & auxilia ſubminiſtrare, iuuaríq; benedictiõe veſtrę ſanctitatis, cuiꝰ particeps ego ſum, cùm in libris meis habeãtur literę, quas ſupiorib⁹ tẽporib⁹ Eugeniꝰ Papa cum benedictione miſit ad regem ſemen Iacob. Qua accepta, tradita per manus benedictione ego fruor, & magnoperè lætor. Cæterùm ego in magna

habeo

habeo veneratione ſanctum templum in Hieruſalem, ad quod ſæpiſſimè mitto oblationes debitas per noſtros peregrinantes. Et multò plures & pinguiores mitterem, niſi itinera à Mauris, & infidelibus obſiderentur. Nam prçter illud, quòd dona noſtra, & theſauros nuncijs eripiunt, etiam eos liberè pertranſire non ſinunt. Quòd ſi paterent itinera, in familiaritatem & commercium Romanæ Eccleſiæ deuenirem, vti fit à cçteris Chriſtianis regibus, q̃bus in religione Chriſtiana non ſum inferior. Et ita vt illi credunt, vnam fidem rectam, & vnam eccleſiam confiteor: credóque ſynceriſſimè in ſanctam Trinitatem, & in vnum Deum, & virginitatem dominæ noſtræ virginis Mariç, & articulos fidei teneo, & obſeruo, vti ab Apoſtolis cõſcripti fuerũt. Nunc Deus optimus manu potentiſſimi & Chriſtianiſſimi Regis Emanuelis iter patefecit, vt per legatos cõueniremus, & in fide coniuncti Chriſtiani cum Chriſtianis Deo inſeruiremms. Sed dum in aula mea eius oratores eſſent, allatum eſt eum vitam cum morte commutaſſe, filiúmque eius, fratrem meum Ioannem paterni regni ſceptrum accepiſſe. Vnde ſicuti ex patris morte ſummum ſenſeram dolorem, ita ex filij felici in regnum aſſumptione mirificè ſum lætatus, adeò vt ſperem nos cõmunibus copijs, & viribus per regiones Maurorum peſſimorum, terra mariq; iter aperturos,

atque eos magno terrore illato, ſedibus & regnis eſſe depulſuros, vt commodo pacatóque itinere, Chriſtiani Hieroſolymitanũ templum petere, & liberè cõmeare poſſint. Atque ego in primis, ſicuti vehemẽter exopto, diuini amoris particeps eſſe poſſim in templo Apoſtolorum Petri & Pauli. Cupio autem ingenti deſiderio conſequi ſacro ſanctam benedictionem à vicario Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam procul dubio ſanctitas veſtra Dei eſt vicarius. Et cùm à peregrinis, qui ex regionibus noſtris ad Hieruſalem, atque inde Romam non ſine miraculo eunt, & redeunt, multa de ſanctitate veſtra ab his audio, quę mihi incredibilem afferunt voluptatem & gaudium. Sed multò maiorem omnino caperem læticiam, ſi mei Oratores breuiore itineris compendio vti poſſent, & noua referrent. Sicuti antequàm moriar, aliquando allaturos ſpero non ſine gratia Dei omnipotentis, qui vos in ſanitate & ſanctitate conſeruet. AMEN. Exoſculor autem pedes ſanctos, & ſupplex oro, vt benedictionem ad me mittat. Has quoque literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, per eundem Oratorem noſtrum Franciſcum Aluarez.

Has epiſtolas à Paulo Iouio verſas, huic noſtro opuſculo ob maiorem huius hiſtoriæ cognitionem adiunximus, nec in eis aliquid mutauimus (quanq̃ in quibuſdam locis mutatione indiguiſſent) præter pauca, quæ ex Arabico & Abeſynico idiomate, in Luſitanicum ſermonem, omnino malè interpretata, mutato epiſtolarũ ordine, fuerunt. Idem Iouius quoque in harum epiſtolarum enarratione, volumen quod Franciſcus Aluarez de ſitu, moribus, cultúq; AEthiopũ cõpoſuit, in quo etiam totum ſuũ iter explicat, pollicitus eſt Latinum facere, cuius voluminis vnum exemplar penes me habeo: quod ſi Iouius à vertendo ſuperſedeat, non abhorrerẽ ab eius rei tractatione: quanq̃ id prouinciæ non libenter ſuſcepero, niſi id tuis ſanctiſſime pater mandatis mihi imperatũ cognouero, quò tutior eſſe poſſim aduerſus calũnioſos, quibus videri poſſim non ſtudio Reipublicę Chriſtianæ, ſed æmulatione gloriæ Iouianæ hoc onus ſubijſſe. Ad quod cum fidẽ tractandum, me non parum inſtructum arbitror. Nam cùm perfunctus Germanicis & Sarmaticis legationibus, è Belgica ad Regem meum Ioannẽ eius nominis tertiũ redeo, cuius plurimam in me excipiendo & humanitatẽ & munificentiã expertus ſum, Vlyſſippone in colloquiũ Aethiopici legati incido, viri & Epiſcopali dignitate venerabilis, & fide, doctrina, ac eloquentia Chaldaicæ &

Arabicæ

Arabicæ linguę admirabilis,& in ſumma idonei, qui à potentiſſimo Aethiopũ imperatore,ad maximos principes de maximis reb⁹ mitteretur.Huic autem nomen fuit Zaga Zabo:cum eo poſt initam inter nos firmiſſimam & conſtantiſſimã amicitiam,ſæpiùs ſermonem miſcui, variáſq; diſputationes habui,præſertim de moribus,& religione AEthiopum Chriſtianorũ: cupiebam enim eas res non ex verbis interpretantium peregrinorum,ſed ab indigena,coràm & ore tenus cognoſcere.Inter cætera epiſtolam quoque per Matthæum legatum in Luſitaniam miſſam ei oſtẽdi, quam egò iam pridem cum articulis, quos corã Rege Emanuele expoſuerat, in linguam Latinã (vt dictum eſt)tranſtuleram, multáque ex illius admonitu caſtigaui,vbi interpretatio non plenè rei fidem,aut indolẽ aſſecuta erat, quod tum mihi,tum Iouio non raró accidiſſe affirmabat: habebam enim iam mecum ipſius Iouij epiſtolas, quas ſumma cum diligentia contulimus. Poſtmodùm vigente inter nos iam vera Chriſti charitate & amicitia,auſus ſum ab eo petere planam & legitimã AEthiopum fidei,& religionis enarrationem,eamq; ſua manu deſcribi, quod mihi ſumma cum alacritate conceſſit,illáq; ſtatim deſcribere incepit:ſententiam ſumma fide in Latinam linguam refudi, vt ex ſequentibus patebit. Id verò cõſcientia vrgente eò ardẽtius aggreſſus

ſum, quòd non ignorarem, ſi hæc apud me perijſſent, à nemine mortalium vnquam in lucem proditura fuiſſent. Inde quòd ſic digeſta & compoſita ad phraſim Chaldaicam & AEthiopicam eſſent, vt vix à quopiam intelligi potuiſſent, niſi à me, qui ea omnia tam ex ore, q̃ ex ſcriptis ipſius AEthiopici Oratoris, per multam familiaritatem conſequi iam poteram.

IN NOMINE DOMINI noſtri Ieſu Chriſti. AMEN.

HAEC SVNT, QVAE DE FIde,& religione apud nos AEthiopes habentur,& obſeruantur.

CREDIMVS in nomen ſanctę trinitatis,patrem,filium, & ſpiritum ſanctum , qui vnus eſt dominus, tria quidem nomina , vna diuinitas,tres facies , vna verò ſimilitudo,æqualis trium perſonarum cōiunctio, æqualis inquam in diuinitate , vnum regnum , vnus thronus,vnus iudex, vna charitas, vnum verbū, & vnus ſpiritus . Verbum autem patris,& filij, verbū ſpiritus ſancti,& filius eſt idem verbum,& verbum apud Deum, & apud ſpiritum ſanctum, & apud ſemet ipſum,ſine defectu vllo,aut diuiſione,filius patris,& filius ipſius patris ſine principio,nempe primo ſine matre filius patris. Nemo enim nouit ſecretum & myſterium eius natiuitatis,niſi pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Is autem filius in prīcipio erat verbum , & verbū erat verbum apud Deum, & Deus erat verbum. Spiritus patris,ſpiritus ſanctus,ſpiritus filij,ſpiritus ſanctus eſt:ſpiritus autem ſanctus ſpiritus ſui,ſine vlla diminutione,aut augmentatione. is

Hoc poſteà explicat.

Huius noſtri oratoris ſcripta in hoc loco ambiguā habebāt ſignificationem, eā, quæ magis catholicæ eccleſiæ

cõgruit, textui inſeru ĩn us, aliam hic in margine explicandã duximus, quæ ſequẽs eſt, Sine defectu ullo aut diuiſiõe filius patris, & filius ſui, & principium qui nempe primo ſine matre filius patris, &c.

etenim ſpiritus ſanctus, paracletus, deus viuus, qui ex patre & filio procedit, locutus eſt p os ꝓphetarum, & in flamma ignis deſcendit ſuper Apoſtolos in atrium Syon. Qui per totum terrarũ orbem denunciarunt ac prædicarunt verbum patris, quod verbũ erat ipſe filius. Præterea neq; pater eſt primus, inde ꝙ pater ſit: nec filius poſtremus, inde ꝙ filius ſit: ſic ſpiritus ſanctus neq; primus, neq; poſtremus eſt. Tres perſonę vnus Deus, qui videt, & à nemine videtur, qui vnico ſuo conſilio cuncta creauit. Poſteà verò filius ſponte propter noſtram ſalutem, ipſo patre volenti, ſpiritu ſancto conſentienti, ex altiſſimo ſuo domicilio deſcendit, & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine: quę Maria duplici ornabatur virginitate, vna ſpirituali, altera verò carnali. Et natus eſt ſine aliqua corruptiõe, ipſa Maria matre poſt partũ virgine ꝑmanenti, & magno cum miraculo, & arcano igne diuininatis afflata, ſine ſanguine & doloribus pepit filiũ ſuum Ieſum Chriſtũ, qui homo innocens & ſine peccato fuit, & ꝑfectus Deus, & ꝑfectus homo, vnũ ſolũmodò habens aſpectũ. Adoleuit ſenſim vt infans, ſugẽs lac Mariæ virginis matris ſuæ: & cũ attigiſſet trigeſimũ annũ, baptizatus eſt in Iordane. Et vt cęteri homines ambulauit, fuitq; laſſ⁹, ſudauit, eſuriuit, & ſitiuit. Hæc oĩa paſſus eſt ſpõte & voluntariè, pluirimáq; fecit miracula. Atq; per ſuã diuinitatem

nitatē cęcis viſū reſtituit, claudos ſanauit, lepro-ſos mundauit, mortuóſq; ſuſcitauit, ipſéq; poſtremò volēs captus eſt, & flagellat⁹, ac colaphis verberatus, & crucifixus, & languit, & mortuus eſt ꝓpter peccata noſtra, & ſua morte vicit mortem ac diabolum, & ſua viua ægritudine diſſoluit peccata noſtra, & languores noſtros tulit, & baptiſmo ſanguinis ſui, qui baptiſmus mors eius fuit, baptizauit patriarchas, & prophetas, deſcenditq; ad inferos, vbi erat anima Adæ, & eius filiorū, atq; anima ipſius Chriſti, quę eſt ab Adam: quam animam Adæ ipſe Chriſtus accepit ex ſancta Maria virgine, & in ſplendore & potentia diuinitatis ſuæ, & crucis fortitudine fregit æneas ac igneas inferorum portas, & catenis ferreis Sathanā colligauit, & redemit Adā, & eius filios. Hæc oīa Chriſtus fecit ꝓptereà ꝙ plen⁹ diuinitate erat, & ipſa diuinitas erat cum ipſius anima, & erat etiā cum ipſius ſanctiſſimo corpore, quę diuinitas virtutem dedit cruci. Quam quidem diuinitatem is cum patre in trinitate, & vnitate ſemper habuit, & habet communem, Nec enim ipſe Chriſtus obambulans in terris, caruit oculi momento diuinitate, vel dignitate ſua. Tum demū ſepultus, tertia die ipſe Ieſus Chriſtus, princeps reſurrectionis, Ieſus Chriſtus dulciſſimus, Ieſus Chriſtus princeps ſacerdotum, Ieſus Chriſtus Rex Iſrael, cum magna potentia & fortitudine

Hoc in fine latè explicat.

reſurrexit. Et poſtquàm omnia fuerunt adimpleta, quæ ſancti prophetæ prædixerunt, aſcendit in cœlum cum gloria, & ſedet à dextra patris, & venturus eſt cum gloria, ferens ante faciem ſuam crucem, & in manu gladium iuſticiæ, iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Credo vnam ſanctam catholicam, & Apoſtolicam eccleſiam, credo vnum baptiſmum, qui eſt remiſſio peccatorum, ſpero reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi. AMEN. Credo dominam ſanctã Mariam virginem, virginem inquam ſpiritu, & carne, quæ vt dei mater, charitas omnium gentium eſt, ſancta ſanctorum, & virgo virginum, quam modis omnibus veneror. Credo ſanctum lignum crucis, lectũ ægritudinis Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei eſſe, qui Chriſtus ſalus noſtra eſt, propter quem ſalui ſumus: Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtulticia. Nos verò prædicamus, & credimus fortitudinem crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quẽadmodùm ſanctus Paulus doctor noſter præcepit. Credo ſanctum Petrum, petrã legis eſſe, quę lex ædificata eſt ſuper ſanctos prophetas, fundamentum, & caput Eccleſiæ catholicæ, & Apoſtolicæ Orientalis, & Occidentalis, vbi eſt nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cuius Eccleſiæ poteſtatem Petrus Apoſtolus habet, ac claues regni cœlorum, quibus claudere, & ape-

rire

rire, ſoluere,& ligare poteſt. Is autem ſedebit cum alijs Apoſtolis eius ſocijs ſuper duodecim ſedes,cum honore & laude apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,qui in die iudicij ſententiam eſt de nobis laturus. Quæ dies gaudij quidem Sanctis:doloris autem,& ſtridorisdentium, peccatoribus erit, cùm deijcientur in ardentes flammas inferni cum eorum patre diabolo. Credo Sanctos Prophetas,& Apoſtolos, Martyres, & Confeſſores, veros Chriſti imitatores fuiſſe, quos cum ſanctiſſimis Dei Angelis veneror,& honoro,paríque modo etiam omnes illorum ſectatores complector & deoſculor. Deinde confeſſionem vocalem omnium meorum peccatorũ credo faciendam eſſe apud ſacerdotẽ,cuius precibus per Chriſtum Dominũ noſtrum, ſalutem animæ meæ ſpero me conſecuturum. Prætereà Pontificem Romanum tanquàm primum Epiſcopum,& paſtorem ouium Chriſti agnoſco, ac omnes Patriarchas, Cardinales, Archiepiſcopos,Epiſcopos,quorum ille caput eſt,quibus tãquàm ipſius Chriſti miniſtris pareo,ac obedio.

Hæc eſt fides & lex mea,& populi AEthiopiæ,qui eſt ſub ditione Precioſi Ioannis, quæ fides atque Chriſti amor ita ſunt apud nos confirmata, vt eà nec per mortem, nec per ignem, nec per gladium,frętus auxilio Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti,nunquam ſim abnegaturus: quam fi-

dem

dem omnes portaturi ſumus in die iudicij, ante faciem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Iam his enumeratis, erit nobis explicanda diſciplina,& doctrina,ac lex,quę Apoſtoli in ſanctis Synodorum libris,& Canonum(quos Manda, atque Abethilis vocamus) nobis præceperunt. Sunt enim ij ſanctæ Eccleſiæ legum libri octo,quos omnes Apoſtoli Hieroſolymis congregati,ſcripſerunt. De quibus habita inquiſitione cum quibuſdã doctoribus, poſtquàm in Luſitaniam veni, neminem reperi, qui horum memoriam teneret. Obſeruationes verò,quas ſancti Apoſtoli nobis in his libris pſcripſerũt, hæ ſunt:

Primò oportere nos ieiunare ſingulis diebus Mercurij in memoriam conſilij Iudæorum, quo die ab eis decretum & conſultum fuit, Chriſtum occidendum eſſe. Præterea ieiunandũ eſſe ſingulis diebus Veneris, quo in die Chriſtus Ieſus crucifixus, & mortuus eſt pro peccatis noſtris. Et in his duobus diebus præceptum eſt ieiunare vſque ad occaſum ſolis. Quadraginta verò diebus quadrageſimalibus, pane & aqua ieiunandum iniũxerunt. Septem diei ac noctis horis incumbere rebus diuinis. Ex ijs edictis quoque tenemur & ſacrum celebrare diebus Mercurij ac Veneris tempore veſpertino: quoniam tunc expirauit dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſancto ligno crucis. Diebus autem Dominicis omnes vnanimiter

nimiter vt congregaremur in ſacra æde hora tertia diei ab ortu ſolis ad legendum & audiendum prophetarum libros voluerũt: atque poſteà, vt ſanctum Euangelium prædicemus, ſacrum quoque faciamus. Præterea nouẽ dies feſtos in Chriſti memoriam celebrandos conſtituerũt, ſcilicet Annunciationis, Natiuitatis, Circunciſionis, Purificationis ſiue Candelarum, Baptiſmi, Transfigurationis, Dominicæ palmarum, vſque ad Octauam Veneris ſancti (vt vocamus) qui dies duodecim ſunt, Aſcẽſionis quoq; atq; Pentecoſtes cum ſuis etiam ferijs. Et ex horum librorũ præceptis, ſine aliqua exceptione à feſto Paſchæ vſque ad Pentecoſten ſingulis diebus veſcimur carnibus, nec per hos dies vſq; ad Octauã Pentecoſtes ieiunare tenemur: id quidem propter maiorẽ venerationem & honorẽ Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Item voluerunt vt diem mortis, & aſſumptionis Mariæ virginis cum omni honore celebraremus. Præterea præter Apoſtolorum pręcepta quidam Precioſus Ioannes nomine Semen Iacob conſtituit in honorem eiuſdem beatę virginis, ſingulis annis triginta ſupra tres dies etiam celebrandos. Deinde propter Chriſti Saluatoris natiuitatẽ celebrari iuſſit de vnoquoque menſe diem vnũ, qui dies vigeſimuſquintꝰ ſemp̄ eſt. Conſtituit quoq; ex ſingulis menſibus vnum diem propter ſanctum Michaelem celebrandũ.

Vlteriùs

Vlterius ex indicto Synodorum Apoſtolorum, diem martyrij ſancti Stephani,ac aliorum martyrum celebramus. Ex inſtitutione quoque Apoſtolorum celebrare tenemur duos dies , ſcilicet Sabbati & Dominici , in quibus non licet nobis aliquam rem facere,ne minimam quidem.Diem verò Sabbati ob id,quòd Deus in eo mundi perfecta creatione quieuiſſet,ſeruamus:quem vt vocari voluit,Sanctum ſanctorum , ita planè videretur contra eius voluntatem & præceptum fieri, qui cœlum & terram potiùs,quàm ſuum verbum perire vult,ſi cum magno honore ac religione is dies non celebraretur:præſertim cùm ipſe Chriſtus non ad ſoluendum legem,ſed ad implēdum venerit. Quapropter non ad imitationē Iudæorum,ſed iuſſu Domini noſtri Ieſu Chriſti,& ſanctorum Apoſtolorum eum ſeruamus,quorum Iudæorum gratia in nos Chriſtianos tranſlata eſt.In quo die Sabbati,excepto tempore quadrageſimali,carnes ſemper comedimus . Id tamen in regno Bernagaes,ac Tigri Mahon non ſeruatur,quorũ duorũ regnorũ indigenę ex veteri cōſuetudine,carnibꝰ in diebꝰ Sabbati & Dominici quadrageſimalibus veſcũtur.Diē aũt Dominicũ, vt cæteri Chriſtiani,in memoriam Chriſti reſurrectionis celebramus.Diem tamen Sabbati ex legis libris,& non ex Euangelio celebrandum eſſe ſcimus. Nihilominus Euangelium finem legis,

ac Prophetarum eſſe, non ignoramus. In quibus duobus diebus credimus animas piorum defunctorum in purgatorio minimè cruciari. Quam quietem Deus in his ſanctiſſimis diebus animis concedit, donec inde (finito termino ſuarum pœnarum pro facinoribus in hoc ſæculo meritarũ) penitùs emergant. Ad quas pœnas minuendas, ac earum cruciatus tempus attenuandum, eleemoſynas ꝓ defunctis factas, credimus ipſis animis in purgatorio degentibus maximē prodeſſe. Ad quarum animarum remiſſionem Patriarcha nullas dat indulgentias, id ad ſolum Deum, ac pœnarum temporis conſtitutionem credimus ſpectare. Nullos quoque dies indulgentiarum Patriarcha concedit.

Ex Euangelij lectione ſex tantùm tenemur ſeruare præcepta, quæ Chriſtus ore proprio ita explanauit: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, & collegiſtis me: Nudus, & operuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me. Quæ verba Chriſtus in die iudicij ſolummodò eſt prolaturus. quoniam lex, teſte Paulo, peccata nobis oſtendit, quam legem, excepto Ieſu Chriſto, nemo cuſtodire potuit. Ipſo Paulo quoque teſte, Omnes ex peccato nati ſumus, propter Euæ matris noſtræ tranſgreſſionem, & propter eius maledictionem. Prætereà inquit ipſemet

met Paulus,nos propter Adam mori,& propter Chriſti vitam viuere: qui Chriſtus ob ſuam immenſam miſericordiam,nobis hæc ſex præcepta dedit,vt cùm venerit in ſua maieſtate iudicatum viuos & mortuos,ſaluemur. Quibus verbis ac pręceptis in ipſo tremendo iudicij die,bonis gloriam ſempiternam , malis ignem,& perpetuam damnationem denunciabit . Et quinque tantũ peccata mortalia (vt vocant)annumeramus, id quidem ex vltimo Apocalypſis capite , vbi dicitur,Foris autem canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & Idolis ſeruientes , & omnis qui amat & facit mendacium. Item conſtitutum eſt à ſanctis Apoſtolis in Synodorum libris, clericos vxores licere ducere , id quidem poſtquàm cognitionem aliquam habuerint rerum diuinarum. Deinde inito matrimonio in ordinē preſbyterorum recipiuntur,in quem niſi poſt annũ trigeſimũ nemo recipitur:nec ſpurij,nec nothi aliqua ratione ad eundem ſacratiſſimũ ordinem intromittuntur, qui ordines à nemine,niſi ab ipſo Patriarcha dantur . Mortua tamen prima vxore Epiſcopi aut clerici aliā ducere non poſſunt, niſi Patriarcha ad id diſpēſauerit (qđ aliquādo indulgetur magnatibus ꝓpter publicũ bonũ)nec habere concubinam, niſi ſe voluerint à ſacris abdicare:quod ſi fecerint,res diuinas ampliùs tractare non poſſunt .Et hoc tam ſtrictè ſeruatur,vt ij

preſby-

preſbyteri,qui ſecundò vxorem duxerint,ne candelam quidem vnam Eccleſiæ conſecratã in manum auderent accipere. Quòd ſi inuentum fuerit Epiſcopum, aut clericum filium ſpurium habere, ab omnibus beneficijs ac ſacris ordinibus abdicatur;quorum bona,ſi ſine legitima prole diſcedant,ad Precioſum Ioannem,& non ad Patriarcham veniunt.Et id quod presbyteri apud nos vxores poſſideant,ex Paulo accepimus, qui mauult clericum & laicum nubere q̃ vri. Is quoque inquit,oportere Epiſcopũ virum vnius vxoris eſſe,& irreprehenſibilem,ſobrium: paríque modo vult eſſe Diaconos.Atque etiam vt Eccleſiaſtici perinde atque ſęculares proprias vxores ex legitimo matrimonio habeant.Monachi tamen vxores non ducunt. Et tam laici q̃ clerici vnam tantùm poſſident vxorem,& matrimonium non cõtrahitur pro foribus ſacræ ædis, ſed in priuatis domibus Paranymphorum.Ex ſanctorum Apoſtolorum conſtitutione habemus, vt ſi ſacerdos fuerit comprehenſus in adulterio,homicidio,latrocinio,vel falſum teſtimonium tulerit, vt à ſacris ordinibus deſtituatur, ac vt cæteri malefici puniatur. Rurſus ex eorum Apoſtolorum inſtituto,Si aliquis ſiue Eccleſiaſticus ſiue laicus cũ vxore congreſſus fuerit, vel in ſomnis pollutus fuerit,ſpacio quatuor & viginti horarum templũ non ingreditur.nec id quoq; mẽſtruatis mulieri-

bus

bus licet, niſi ſeptimo quoque die à menſtruo, id quidem omnibus veſtibus ablatis, quibus tempore menſtrui vtebatur, ipſáque bene lota, atque à ſordibus repurgata. Item mulieri parienti maſculum, non conceditur venire in templum, niſi poſt quadrageſimum diem: parienti verò fœminam, poſt octogeſimum. Hanc conſuetudinem ex veteri lege, ac ex noua Apoſtolica habemus, quas leges, inſtituta, ac præcepta diligenter in omnibus, quatenus fieri poſſit, obſeruamus. Deinde prohibitum eſt apud nos, ne aut gentes, aut canes, aut alia huiuſmodi animalia in templa noſtra intrent. Item non datur poteſtas nobis adeundi templum, niſi nudis pedibus: neque licet nobis in ipſo templo ridere, obambulare, aut de rebus prophanis loqui, nec ſpuere, aut ſcreare in ipſo templo. Quia Eccleſiæ AEthiopiæ non ſunt ſimiles terræ illi, vbi populus Iſrael comedit agnũ paſchalem, decedens ab AEgypto, in quo loco Deus iuſſit eos comedere indutos calciamentis, & zonis accinctos propter terræ pollutionẽ. Sed ſimiles ſunt monti Synai, vbi Dominus locutus eſt Moſi dicens, Moſes Moſes, exue calciamenta tua, quoniam terra, quam pedes tui premunt, ſancta eſt. Et hic mons Synai parens noſtrarum Eccleſiarum eſt, ex quo ſuam acceperũt originem, ita vt Apoſtoli ex Prophetis, & nouũ teſtamentum à vetere. Prętereà nec ſacerdoti,

nec

nec laico,vel alij perſonæ cuius conditionis ſit, aſſumpta venerabili Euchariſtia licet expuere, à tempore matutino vſque ad occaſum ſolis: & ſi ſpuerit,grauiſſima pœna multatur.

Item in memoriam Chriſti baptiſmi,ſingulis annis,omnes in Epiphanijs domini baptizamur.id quidem facimus , non quòd ad ſalutem ſpectare credimus, ſed propter Seruatoris noſtri laudem ac gloriam . Neque vberius atque refertius ſpectaculis,iocis,& ceremoniis vllum aliud feſtum celebramus.quoniam in hoc die primò manifeſtè apparuit ſanctiſſima Trinitas:cùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus baptizaretur in flumine Iordãe,cùm ſpiritus ſanctus in ſpecie colũbæ ſup caput eius deſcenderit, & vox de cœlo dixerit,Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacuit. Qui ſpiritus ſanctus apparens in ſpecie albæ columbæ,cum facie & figura patris & filij apparuit in vna diuinitate . Paríque modo Chriſtus viſus eſt à ſanctis Prophetis per multas ſimilitudines & formas. Primùm in ſpecie arietis albi, propter ſalutem Iſaac filij Abrahæ, eóque modo nominauit Iacob, Iſrael & Iacob, Iudam catulum leonis,cui ſuper alios fratres poteſtatem tribuit dicens,Ad prædam fili mi aſcendiſti, requieſcens occubuiſti vt leo,& quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum? Item manifeſtauit ſe Moſi in monte Synai in ſpecie flammæ igneæ,oſtendit ſe ſan-

 cta

ɑo Danieli prophetæ in ſimilitudine petrę. Eze chieli quoque filio hominis apparuit, & Iſaiæ in forma infantis. Manifeſtauit etiam ſe Regi Dauidi, & Gedeoni in rore ſuper vellus. Præter has recenſitas formas, in multis alijs viſus eſt à ſanɑis prophetis. Tametſi tam varijs formis fuerit viſus, ſemper ſimilitudinem patris & ſpiritus ſanɑi repręſentauit. Et cùm Deus etiã creaſſet mundum, dixit, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã, & fecit Adam ad ſuam imaginem & ſimilitudinem. Propterea nos dicimus patrem, filium, & ſpiritum ſanɑum, eſſe tres vultus, in vna ſimilitudine & diuinitate. Habemus quoque à temporibus Reginæ Saba circuncifionem, quam ad hunc vſque diem ſeruamus. Erat autem huic Reginæ Saba nomen proprium Maqueda, quæ more maiorum colebat idola. Ad cuius aures fama ſapientiæ Salomonis cùm perueniſſet, quendam virum prudentem Hieroſolymam miſit, vt re omni explorata, certior de Regis prudentia redderetur. Quo reuerſo, & re explanata, ſubitò ſe ad iter Hieruſalem verſus componit. Atque cùm eò perueniſſet, præter multa alia, quibus à Salomone erudita eſt, legem ac prophetas didicit, eáq; in patriam (facultate impetrata abeundi) proficiſcens, in itinere filium, quem ex Salomone conceperat, peperit, qui vocatus eſt Meilech, quem ipſa Regina in AEthio-

pia vſque ad vigeſimum ętatis annum apud ſe educauit, ac poſteà ad Salomonem eius patrẽ remiſit, vt ab eo ſcientiam & ſapientiam diſceret, quem per literas obſecrauit, vt filiũ Meilech coram arca fœderis teſtamenti Domini Regẽ AEthiopiæ conſecraret, ac crearet: néve vlteriùs fœminæ ius regnãdi in Aethiopia haberent, vt tum in more erat, ſed vt recto tramite maſculi in regnum ſuccederet. Qui cùm Hieroſolymam venit, à patre facilè matris poſtulata obtinuit, ac pro Meilech vocatus eſt Dauid: quem iam abũdè in lege, atque in alijs diſciplinis edoctum, pater Salomon conſtituit ad matrem remittere, id quidem cum maiore ornatu, regióque apparatu. Ad quod munificentius conficiendum, comites illi nobiles, ac primorum virorum filios tradidit, qui ei pro Regio more inſeruirent. Præterea decreuit cum eo mittere Azariã principem ſacerdotum, filium Sadoch principis quoq; ſacerdotum. Quod cùm Azarias intellexiſſet, Dauidem hortatus eſt, vt ei à patre impetraret poteſtatem ſacrificandi, ꝓ ſucceſſu itineris, ante arcam fœderis domini. Qua re à Salomone impetrata, Azarias ſubitò tabulas, q̃ ſecretiſſimè potuit, ad imitationẽ tabularũ fœderis domini dedolare curat Quibus ꝑfectis ad ſacrificandũ ſe cõponit, in ipſóque ſacrificio clanculum, atque mira arte, veras fœderis domini tabulas ex arca ſurripuit,

pro eiſque adulterinas, quas ſecum portauerat, repoſuit, ſe ſolo ac Deo conſcio. Hæc narratio apud nos AEthiopes ſanctiſſima & probatiſſima habetur, vt ex hiſtoria ipſius Regis Dauidis (quæ iucundiſſima lectu eſt) apparet. Cuius hiſtoriæ liber tantæ craſſitudinis eſt, quantæ omnes Pauli epiſtolæ.

Cęterùm cùm iam Dauid ad fines AEthiopię perueniſſet, Azarias eius tentorium ingreſſus, id quod ſemper apud ſe occultum tenuerat ei reuelat, nempe tabulas fœderis Domini pene ſe eſſe. Qua re audita, ſubitò Dauid ad tentorium vbi Azarias tabulas fœderis Domini habebat, accurrit: ibíque præ nimio gaudio ad exemplum aui ſui Dauidis, ante arcam, in qua tabulæ erant, incepit ſaltare. quo à ſuis viſo, & re intellecta, omnes pari modo gaudia & læticiam ingẽtem celebrauerunt. Tandem peragrata magna AEthiopiæ parte ad ſuam matrem peruenit. Quæ ſtatim ei imperium omnium prouinciarum detulit, omnémque adminiſtrandi regni curam in eius humeros reclinauit. Et ab eo tempore fermè iam inde vſque in hunc diem elapſis interim bis millenis, ſexcentenis annis, regnum AEthiopiæ recto tramite, de maſculo ſemper ad maſculũ trãſfertur. Et ab his temporibus legem Domini, & circuncisionem ſeruamus, vt antè dictum eſt. Ab eodem quoque tempore hucuſq; miniſteria, quæ

Salomon filio ſuo Dauidi ad aulam ſuam guber nandam ordinauit, in eo ordine ac familijs, quo tunc tẽporis erãt, conſeruãtur: nec aulica miniſte ria ex alia ſtirpe deligere fas habet, vel ipſe Impe rator. Inſup iuſſu & decreto ipſius Reginæ Maquedæ, mulieres quoque circunciduntur. Ad id ea ratione deducta eſt, vt quemadmodũ viri prę putium habent, eodem quoque modo mulieres etiam quandam glanduloſam carnẽ, quam Nym pham vocant, in genitalibus habent, non ineptã accipiendo characteri circunciſionis. Id quod fit tam in maſculis quàm in fœminis ad octauum di em: & poſt circunciſionem maſculi baptizantur ad quadrageſimum diem, mulieres verò ad octo geſimum, niſi aliqua interuenerit ægritudo, vt opus ſit feſtinatione: quòd ſi ante tempus conſti tutũ baptizentur, infantibus non licet lacte matris lactari, ſed nutricis tantùm, id quidem donec matres purificentur. Et aqua in qua baptizantur, exorciſmis conſecratur, & benedicitur: & ea ipſa die qua pueri baptizãtur, venerabile corpus Domini accipiunt ſub exigua ſpecie panis. Nos fermè priùs cæteris Chriſtianis omnibus, baptiſ mum ab Eunucho Candacis Reginæ AEthiopiæ, cui nomen erat Indich, accepimus, ita vt in Actis Apoſtolorum traditur: quem vnà cum circunciſione (quam tum temporis, vt priùs dictum eſt, habebamus) ſanctè & Chriſtianè obſeruãmus,

mus,& Deo adiutore ſumus ꝑpetuò obſeruaturi. Nec quicquam præter ea, quæ in lege & Prophetis,& in Euangelio, atque in libris Synodorum Apoſtolorum ſunt, ſeruamus,aut admittimus: & ſi quæ alia præter hæc recipimus, ea ſeruantur interim, quòd ad ordinem & pacem Eccleſiæ videntur ſpectare, id tamen ſine aliquo peccati vinculo. Quamobrem circunciſio noſtra immunda non eſt, ſed lex & gratia data patri noſtro Abrahæ eſt, quam à Deo tanquàm ſignum accepit, non vt propter circunciſionem ſaluus fieret, aut filij eius, ſed vt ipſi filij Abrahæ à cæteris nationibus dinoſcerentur. Et id quod ſymbolo circunciſionis latenter oſtenditur, eximiè ſeruamus, nempe vt corde circuncisi ſimus. Nec ob circunciſionem gloriamur, nec etiam cęteris Chriſtianis putamus ob id nobiliores, nec Deo acceptiores eſſe, apud quem nulla eſt acceptio perſonarum, teſte Paulo: qui etiam oſtendit nos ſaluos fieri non propter circunciſionem, ſed propter fidem: quia in Chriſto Ieſu nec circũciſio aliquid valet, nec præputium, ſed noua creatura. Is autem Paulus non prædicauit ad deſtruendam legem, ſed ad ſtabiliendam, qui circunciſus quoque fuit, & ex ſemine Beniamin: is quoque Timotheum iam Chriſtianum factum ex matre Hebræa, & ex patre gentili natum cir-

cunci-

cuncidit, ſciens Deum circuncisionem ex fide, & præputium per fidem iuſtificare. Et vt ipſemet ait, factus eſt omnibus omnia, vt omnes faceret ſaluos. Iudæis tanquàm Iudæus, vt Iudæos lucraretur. His qui ſub lege erant, quaſi ſub lege eſſet, cùm ipſe non eſſet ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, lucrifaceret. His qui ſine lege erant, tanquàm ſine lege eſſet, cùm ſine lege Dei non eſſet, ſed in lege Chriſti, vt lucrifaceret eos, qui ſine lege erant. Et factus eſt infirmus, vt infirmos lucrifaceret: id quod fecit, vt oſtēderet non ex circuncisione, ſed ex fide nos ſalutem conſecuturos. Vnde cùm Hebræis prædicaſſet, tanquàm Hebræus varijs ſermonibus locutus eſt, dicens, Multifariè, multiſque modis olim Deus locutus eſt patribus noſtris in Prophetis, oſtendēs eis ex ipſis prophetis, Chriſtum ex ſemine Dauidis ſecundum carnem: deinde Chriſtum eis prędicauit cum patribus noſtris in tentorijs, in deſerto fuiſſe, eóſque in terram promiſſionis introduxiſſe per manum Ioſuæ. Præterea idem quoque Paulus inibi teſtatur, Chriſtum principē fuiſſe ſacerdotum, ac in nouum tentoriū intraſſe, quod eſt ſanctum ſanctorū, & ſacrificio ſui corporis & ſanguinis, ſanguinem hircorum, ac taurorum, quo nemo accedentium poterat iuſtificari, aboleuiſſe: & ſic multis modis locutus eſt Iudæis, multis quoque ritibus, ſancta,

& incorrupta fide ſe à ſuis coli patitur.

Prætereà apud nos habentur ſemichriſtiani pueri illi, quos hîc audio Paganos ab Romana Eccleſia vocari. Qui quoniam ſine baptiſmo moriantur, ſemichriſtiani debent appellari: quoniam filij ſacrati ſanguinis parentum ex baptiſmo, & ex ſpiritu ſancto, & ex ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti nati ſunt, ex quibus tribus teſtimonijs omnes Chriſtiani reputãtur. Quoniam tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis, teſte Ioanne in ſua prima Canonica, etiam vt Euangelium dicit, Bona arbor fert bonos fructus: mala verò ar bor, malos. Ideóque filij Chriſtianorum non ſunt, vt filij Gentilium, & Iudæorum, atque Maurorum, qui ſunt arbores aridæ ſine aliquo fructu. Chriſtiani autẽ ſunt electi in vtero matrum ſuarum, vt ſanctus Hieremias Propheta, & ſanctus Ioannes Baptiſta fuerunt. Inſuper infantes Chriſtianarum mulierũ ſunt electi & conſecrati ex corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti communicatione. Nam fœminæ grauidę, cùm aſſumunt venerabile corpus Domini noſtri Saluatoris Ieſu Chriſti, infans capiens inde nutrimentum, fit ſacratus. Quoniam ſicut infans exiſtens in vtero, ex eius matris affectibus contriſtatur, ac lætatur, ſic etiã ex matris nutrimento nutritur. Et vt ipſe dominus ait in ſuo ſancto Euãgelio, Si quis comederit

corpus meum,& biberit ſanguinem meum, non guſtabit mortem in ęternũ. Rurſus, Si quis guſtauerit meum corpus, & biberit meum ſanguinem, erit mecum. Adhæc Paulus doctor Gẽtium ait, Vir infidelis iuſtificatus eſt per mulierem fidelem,& mulier infidelis ſanctificata eſt per virũ fidelem, alioquin filij veſtri immũdi eſſent: nunc autem ſancti ſunt. Quod ſi ita eſt, vt filij matris infidelis ſanctificentur in patris fidelitate, multò ſacratiores eſſe debent illi, qui ex patre & matre fidelibus nati ſunt. Ob quam rem lóngè magis pium erit, vocare infantes, antequàm baptizati ſunt, Semichriſtianos, quàm Paganos. Id quoq; dixerunt Apoſtoli in ſuis Synodorum libris, Omnes qui habent fidem, & non acceperunt baptiſmum, meritò poſſunt dici ſemichriſtiani: qui etiam dicũt in memoratis libris, Si Iudęus, Maurus, Gentilis fidem accipere voluerit, non eſſet ilicò admittendus, ſed voluerũt eum priùs venire ad valuas templi, ibíque audire conciones,& verba Seruatoris Chriſti, vt qui priùs ad fidem incitatus ac quaſi arreptus fuit, iugum legis cognoſcat: quod cùm fecerit, vocari poſſit ſemichriſtianus, quanquàm baptizatus non ſit, quemadmodùm Euangelium docet, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et eſt etiam moris apud nos, vt mulieres grauidę ante partus tempus

ſemper

ſemper confiteãtur, ac vt corpus Dominicũ con feſſæ accipiant:& eę quæ hoc non faciunt, ac pu erorum patres, ſi eas ad id non impulerint, habentut impij & mali Chriſtiani. Prætereà ſci endum, apud nos confirmationem, & chriſma, ſiue extremam olei vnctionem, pro ſacramento non haberi, nec in vſu eſſe, vt video hîc ex Romanæ eccleſiæ conſuetudine fieri. Item ex lege Moſi, ac apoſtolorũ inſtituto non licet nobis cibos immũdos comedere: id facimus ad omnem legis ac ſcripturarum obſeruationem, quarum octoginta & vnum libros, tam veteris, quàm noui teſtamenti annumeramus, ſcilicet ex veteri quadraginta & ſex, & ex nouo triginta & quinque: quem numerum ſingulorum librorum computatione expreſſum habemus ab ipſis Apoſtolis, quibus libris veteris & noui teſtamenti nihil addere, nec minuere licet: quanq̃ Angelus de cœlo id nobis pſuadere conaretur. Et qui talia auderet tentare, pro anathemate reputaretur. Quare nec Patriarcha, nec Epiſcopi noſtri per ſe, nec in concilijs putant, aut opinantur vllas leges ſe cõdere poſſe, quibus ad mortale peccatum obligari quis poſſit. In ipſis etiam Synodorum libris con ſtitutum à ſanctis Apoſtolis eſt, oportere nos cõfiteri, atque quam pœnitentiam, pro magnitudine ſingulorum peccatorum, à confeſſore accipere debemus. Inſtruunt quoque nos, quomodò

orandum,& ieiunandum ſit,& charitas exercenda. Prætereà hoc familiariſſimè vtimur, quòd ſtatim ad pedes confeſſoris, cùm peccatum cõmiſſum eſt,accurrimus: & hoc faciunt omnes tam maſculi, q̃ fœminæ cuiuſcunq; conditionis ſint. Et quotieſcunq; confitemur,aſſumimus corpus Domini,& id quidem ſub vtraq; ſpecie, in pane azymo triticio. Quòd ſi ſingulis diebus confiteamur,ſingulis quoque diebus accipimus venerabile ſacramentum: & id tam apud clericos, q̃ apud laicos in vſu eſt. Et ſacramentum Euchariſtiæ non ſeruatur apud nos in templis,vt ſit hìc apud Europęos,nec ægroti corpus Dominicum accipiunt,niſi dum conualuerint: id fit,quoniam omnes tam laici,quàm clerici conſueuetunt illud,ad minus bis in hebdomada accipere, & omnes idem volentes facere templum accedũt. ꝗppe nemini datur niſi in ipſo tẽplo,nec id conceditur Patriarchæ,nec ipſi Precioſo Ioãni. Vtimur etiam ſemp vno confeſſore,nec alium accipimus,niſi eo abſente:quo reuerſo, ad ipſum redimus. Et confeſſores omnium peccatorũ dant nobis ex Eccleſiæ poteſtate abſolutionem,nullo caſu Epiſcopis,aut Patriarchæ reſeruato, quanuis grauiſſimo. Vlteriùs presbyteri non poſſunt audire confeſſionem eius, cui confitentur. Prætereà presbyteri, & monachi, & omnes Eccleſiæ miniſtri, apud nos ſuo labore viuunt.

Quippe

Quippe eccleſia nullas habet decimas, nec accipit: habet tamen prouentus, & agros, quos ipſi clerici & monachi fodiunt, aut ſua, aut aliena opera colunt: & nullas alias habent eleemoſynas, præter eas, quæ gratis in templis offeruntur, pro exequijs mortuorum, & alijs pijs rebus. nec eis licet vicatim mendicare, nec à plebe aliquid eleemoſynarum extorquere. Item in noſtris templis ſingulis diebus vna tantùm celebratur miſſa, quam ſacrificij loco habemus, nec plures ex veteri inſtituto celebrare licet. pro qua quidem miſſa nullum precium aut mercedem accipim⁹, in quo miniſterio ſacramentum Euchariſtię non oſtenditur, vt hîc video fieri: inibíque omnes ſacerdotes, & Diaconi, Subdiaconi, & templum accedentes corpus Domini accipiunt: & nullam pro remiſſione animarum facimus miſſam, ſed mortui cum crucibus & orationihus ſepeliuntur in certo loco, ſuper quos mortuos, præcipuè inter alias orationes initium Euangelij Ioannis dicimus, & ſequenti die à ſepulto mortuo, eleemoſynas pro eis offerimus: id etiam poſteà facimus certis diebus, in quibus omnibus epulis funebribus indulgemus. De fide ac religione noſtra diximus. Nunc verò quoniam poſtquàm in Luſitaniam venimus, crebras diſputationes, ac contentiones cum doctoribus quibuſdá, præſertim cum Magiſtris noſtris, Didaco Ortyſio,

Epiſcopo

Epiſcopo inſulæ ſancti Thomæ, atque Regis ſacelli decano, & Petro Margalho, de delectu ciborum habuimus, de hac re aliquid dicere non erit incongruum. Primùm ſciendum eſt, nos ex veteri teſtamento delectum ciborum ſeruare, qui delectus ab ipſo verbo Dei conſtitutus eſt, quod verbum poſteà natũ eſt ex Maria virgine, & ambulauit atque verſatum eſt cum ſuis Apoſtolis. Id quoque verbum Dei ſemper viuum, integrum, inuiolatum ſermonem ac verbum habuit. Nec id quod olim ex immundicia prohibuit comedere, poſteà in aliquo ſui Euãgelij loco dixit eſſe comedendum. Id verò quod in Euangelio ait, Quod per os intrat, hominem non coinquinare, ſed ea quæ ex ore procedunt: non ea de cauſa dixit, vt frangeret id quod anteà conſtituerat: ſed vt refutaret ſuperſtitionem Iudæorum, qui arguebant Apoſtolos, quòd illotis manibus panem manducarent. Imò nec Apoſtoli id temporis, quando verſabantur cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, vnquam vſi ſunt immundis: nec guſtauerunt ea, quæ in lege prohibita ſunt, nec vllus eorum eam tranſgreſſus eſt. Nec ijs temporibus, quę paſſionem Domini inſecuta ſunt, cùm Euangelium cœperunt prædicare Apoſtoli, vllis apud nos ſcriptis probari poteſt, eos ediſſe, aut occidiſſe immunda. Verum tamen eſt Paulum dicere, Omne quod in macellum venit, manducate,

te, nihil interrogantes propter conſcientiam. Poſteà, Si quis vos vocat infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis apponetur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Rurſus, Si quis autem dixerit, hoc immolatum eſt Idolis, nolite mãducare ꝓpter eũ, q indicauit & ꝓpter conſcientiã, &c. Oĩa hæc dicit Paul⁹, vt placeret ijs, q in fide non erãt admódũ cõfirmati, quoniã inter hos & Iudæos variæ conſurgebãt diſputationes ac contentiones, quas vt ſedaret, Chriſtianis nondũ ſatis cõfirmatis indulgentiùs morigerabatur, & acqeſcebat. Id tamẽ faciebat, non ꝙ legẽ frãgere vellet, ſed vt plures ita in ceremonijs relaxandis gratificando ad fidẽ alliceret. Idem Apoſtolus quoq; ait, Is qui manducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: quoniam is qui manducat, domino manducat: & qui non manducat, domino non manducat. Quamobrem indignum eſt, peregrinos Chriſtianos tam acriter ac hoſtiliter rep̃hendi, vt ego de hac re, & de alijs, quæ minimè ad veram fidem ſpectabant, reprehẽſus fui. Sed multò cõſultius erit, huiuſmodi Chriſtianos homines, ſiue Græcos, ſiue Armenios, ſiue AEthiopes, ſiue ex quauis ſeptem Chriſtianorum Eccleſiarũ, in charitate & Chriſti amplexibus ſuſtinere, & eos ſine contumelijs permittere inter alios fratres Chriſtianos viue-

re,

re,ac verſari: quoniam omnes filij baptiſmi ſumus,& de vera fide vnanimiter ſentimus. Nec eſt cauſa, cur tã acriter de ceremonijs diſceptetur,niſi vt vnuſquiſque ſuas obſeruet, ſine odio & inſectatione aliorum:nec commercijs Eccleſiæ od id excludendus eſt,ſi peregre in alienis ꝓuincijs domeſticos ritus obſeruet.

Id præterea quod in Actis Apoſtolorum habemus,nempe quo pacto Petrus vidit cœlum apertum,& vas deſcendere quoddam, veluti linteum magnũ,quatuor initijs ſubmitti de cœlo in terram,in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpẽtia terræ,& volatilia cœli. Cui vox dixit, Surge Petre,occide,& manduca:cui Petrus,Abſit Domine,quoniam nunquam manducaui omne cõmune,aut immundum. Cui vox iterum,Quod Deus purificauit,tu commune ne dixeris.Quod vbi cùm tertiò repetitis vicibus contigiſſet,ſtatim illud vas in cœlum receptum eſt. Quibus peractis, ſpiritus miſit eum in Cæſaream, ad Cornelium virum pium, & timentem Deum.Apud quem,loquente Petro,cecidit ſuper omnes, qui verbum Dei audiebant,ſpiritus ſanctus: quo ſpiritu ſancto accepto, Petrus totam familiam Cornelij baptizari iuſſit.Quod cùm cæteri Apoſtoli ac fratres,qui in Iudæa erant, Corneliũ eſſe baptizatũ,audiuiſſent,Petro,quòd dediſſet baptiſmum,& verbum Dei Gentilibus, ſuccenſere

cœperunt

cœperunt dicentes, Quare introiſti ad viros prę-putium habentes, & manducaſti cum illis? Qui à Petro tota viſione expoſita, placati ſunt, atque Deo gratias egerunt, dicentes, Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit ad vitã, & recordati ſunt verbi Domini, quod in cœlum aſcendens dixit, Ite per omnem terram, & prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Tunc Apoſtoli cœperunt prædicare Euangelium per totum mundum omni creaturæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, atque per omnem terram exiuit ſonus eorum.

Et hanc viſionem, in qua munda, & immũda apparebant, ita in AEthiopia exponimus, munda animalia fuiſſe populum Iſrael, immunda autem populum Gentilium. Ideò verò Gentiles ſunt vocati immundi, quòd idolorum cultores eſſent, & inſeruirent operibus diabolorum, quæ immunda ſunt. Quod autem vox illa dixit, Petre occide, id apud nos in hunc modum interpretatur, Petre baptiza: & quod dixerit, Petre comede, interp̃tamentũ habet, ac ſi dixiſſet, doce, & prædica fidẽ, & legem Domini noſtri Ieſu Chriſti populo Iſrael, & Gentibus. Adhæc certiſſimum eſt, nullibi in ſcripturis reperiri, Petrum, aut alios Apoſtolos immũda occidiſſe, aut comediſſe, poſt hãc viſionem. Porrò ſciendum eſt, cùm ſcriptura lo-

quitur de pane, non intelligendum eſſe cibum, nec corporale nutrimentum: ſed explicationem ac expoſitionem Chriſti,& ſcripturarum doctrinæ. Conſultum profectò eſſet,omnes doctores, & prædicatores de hoc linteo, quod oſtēſum fuit Petro,ſublimia & alta docere,& non illa quę infima ſunt,& quæ nihil ad ſalutem videntur pertinere:ac non inde documēta aucupari,quaſi fas & licitum eſſet nobis immunda comedere,quando ex ſcriptura id minimè colligere poſsūt. Quid quod ipſi Apoſtoli in ſuis Synodorum libris pręceperūt nobis, ne comedamus animalia ſuſpenſa,ſuffocata,lacerata,neq; ſemeſa ab alijs beſtijs, nec ſanguinem:quoniam Dominus amat mundiciam & ſobrietatem,& odit gulam,& immundiciam.Et plurimū etiam eos Dominus diligit, qui abſtinent à carnibus:& multò magis eos, qui ieiunant pane & aqua,& herbis, vt Ioannes Baptiſta eremita vltra Iordanem fecit,qui ſemper vſus eſt herbis. Et Sanctus Paulus eremita, qui octoginta annis ſemper ieiunans,commoratus eſt in deſerto: atque Sanctus Antonius, & Sanctus Macarius, ac plurimi alij filij eius ſpirituales, qui nunquàm guſtauerunt carnes. Ideóque fratres mei,non oportet nos contemnere, neque inſectari proximos noſtros, quoniam Iacobus ait, Qui detrahit fratri,aut iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem.

Paulus quoque docet, melius eſſe vnumquenq; viuere contentum ſuis traditionibus, quàm cum fratre Chriſtiano de lege diſputare. Rurſus, non plus ſapere, quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem, & vnicuique ſicut Deus diuiſit menſurã fidei. Quapropter indecens eſt, cum fratribus de lege, aut de delectu ciborum diſputare: quòd eſca nos non commendet Deo: præſertim cùm ipſe Paulus Apoſtolus dicat, Nec ſi manducauerimus abundabimus, nec ſi non mãducauerimus, deficiemus. Idcirco altiora, & cœleſtem cibum quęramus, et has infimas & inanes diſputationes omittamus.

Hæc omnia quæ de traditionibus ſcripſi, non ad diſputationem, nec contentionem ſcripſi, ſed vt meos quatenus fieri potuit, protegerem, ac defenderem contra acerbiſſimas multorũ reprehenſiones, quibus nulla fuit reuerentia, quò minùs potentiſſimum Precioſum Ioannem, ac nos eius ſubditos conuicijs proſcinderẽt, ac Iudæos, & Mahumetanos appellarent: eò quòd circuncisionem ſeruamus, & Sabbatum ſanctificamus, vt Iudæi. Deinde quòd veluti Mahumetani, ad occaſum ſolis vſque ieiunamus, id hominem Chriſtianum minimè decere aſſerentes. Id quoque acerbiſſimè obijciunt, ſacerdotum cõiugia, vt laicorum licita eſſe apud nos. Præterea nec id ſine morſu omittitur, quòd primo baptiſmo

tiſmo quaſi diffiſi,ſingulis annis rebaptizamur, quòd præter viros etiam mulieres circuncidantur, more nec apud Iudæos quidem recepto. Denique quòd delectum ciborum ſanctiſſimè obſeruatum volumus. Poſtremò, quòd infantes, qui ante baptiſmum Pagani vocari ſolent, Semichriſtianos nuncupemus. Quibus obtrectationibus coactus ſum talia dicere, vt noſtros purgarem ab huiuſmodi calumnijs, & vt Doctores ſacræ Eccleſiæ Romanæ redderem nobis affabiliores. A quibus (neſcio quàm piè) mihi interdictum eſt ſumere corpus Dominicum, poſtquã in Luſitaniam veni, quod ſpacium eſt ſeptem annorum, & (id quod non ſine dolore ac lachrymis dicam) reputor inter fratres Chriſtianos tanquàm Ethnicus & Anathema. De quibus rebus ille, qui omnia vegetat, videat, cuius iudicio omnia committo.

Ego autem non ſum miſſus à potentiſſimo domino meo, Imperatore AEthiopum, ad Romanum Pontificem, & Sereniſſimum Ioannem Luſitaniæ Regem, ad diſputationum & contentionum rixas: ſed ad amicitiam & ſocietatem cõ trahendam, non autem ad traditiones humanas vel augendas, vel diminuendas. Sed vt de erroribus Arrij principis hæreticorum diligẽter exquirerem, & intelligerem, an Europæi Chriſtiani cum noſtris, ad huius hominis opiniones de-

uincendas conuenirent. Propter cuius errores Niceæ, ſub Iulio Papa congregatum fuit concilium trecentorum octodecim Epiſcoporum. Ac deinde vt ſcirem, an id apud Europæos Chriſtianos ſeruaretur, quod Apoſtoli in ſuo Synodorum libro præcipiunt, ſcilicet vt ſingulis annis bis in Eccleſia Chriſti concilium celebretur, in quo de rebus fidei rationem habendam ſtatuerunt. Quorum primum voluerunt cogi ad feſtum Pentecoſtes, ſecundum decima die Octobris.

Deinde vt intelligerem, quomodò inter nos conueniret de erroribus Macedonij, cuius cauſâ ſub Damaſo Papa congregatum fuit Conſtantinopoli concilium centum quinquaginta Epiſcoporum. Pręterea de erroribus Neſtorij, propter quem ſub Cœleſtino Papa congregatum fuit in Epheſo concilium ducentorum Epiſcoporum. Poſtremò vt etiam ſcirem de quarto ac magno concilio Chalcedonienſi, in quo propter errores Eutychis, congregati fuerunt ſexcenti triginta duo Epiſcopi, quo tempore Pontificatum obtinebat Romanum S. Lęo: ex quo concilio varijs diſceptationibus habitis, & nihil ad concordiam Eccleſię conſtituto, atque re infecta, omnes diſceſſerunt, vnuſquiſque ſuam retinens opinionem. Quarum Synodorum libros, & aliarum, quæ poſteà celebratæ fuere, potentiſſimus Dominus

minus

minus meus AEthiopum Imperator penes ſe habet:& de hac zizania, quam aduerſarius veritatis Diabolus ſeminauit inter Chriſtianos, Dominus meus plurimùm dolet, vnà cum omnibus ſuis ſubditis Chriſti fidelibus. Noſtri certè ab exordio primitiuę Eccleſiæ Romanum Pontificem vt primum Epiſcopum agnouerunt, cui etiam hodierno die, vt Chriſti vicario paremus. In cuius curia frequentiſſimè eſſemus, niſi obſtarent magna itinerum interualla, ac multorum Mahumetanorum regna interiecta, quæ tranſitum impediunt, ita vt ſuſceptis maximis periculis, nihil tamen efficias. Quanquàm prudentiſſimus & inuictiſſimus Rex Emanuel felicis memoriæ, qui primus non ſine cœleſti numine itinera Orientalium Indiarum ſuis nauigationibus aperuit, magnam ſpem præbuit, id in poſterum cõmodius futurum. Is enim ſuperato Oceano Rubrũ mare ſuis claſſibus edomuit, nihil deterritus magnitudine ſumptuum, quò & Chriſti fidẽ augeret, & ad vſum noſtræ amicitiæ quaſi viam patefaceret: & id quoniã iam factum eſt, & vtraq; gens alterius opibus vti poteſt, breui ſperamus fore, vt ab Luſitanis, vnà cum noſtris, armis omnes Mahumetani, cæterique Ethnici, ex toto mari Erythręo, ac vniuerſa Arabia, Perſide, ac India depellantur. Itidem & illud futurum confidimus, pace inter omnes Europæos Chriſtianos compoſita,

vt etiam ex Mediterraneis locis,Ponto, alijſque prouincijs,inimici crucis profligantur,vt ſit iuxta Chriſti verba,ſuper faciem terræ vna lex, & vnum ouile,& vnus paſtor. Cuius rei oracula duo habemus, alterum ex prophetia S.Ficatoris, alterum ex ſancto Synoda eremita, nato in extremis AEgypti cautibus, quorum neutrum ab altero diſſentit.Et ex quo Dominus meus potẽtiſſim⁹ legatos ſereniſſimi & prudẽtiſſimi Regis Emanuelis accepit, videtur fides oraculorũ ad euenta properare.Certè iam inde noſter princeps nihil magis cogitat, conſiliiſque & armis meditatur,quàm vt Mahumetani de facie terræ deleantur. His de cauſis, aliiſque, quas coram ſereniſſimo Rege Ioanne Emanuelis filio expoſui, iſtuc miſſus ſum à domino meo potentiſſimo,non ad friuolas & inanes diſputationes.Atque vtinam inſtituta atque conatus Principis noſtri,pro quibus legatus ſum, Deus optimus maximus ad finem optimum, & ad ſuam gloriam perducat. AMEN.

HIS omnibus explicatis,obiter & breuiſſimè aliquid de ſtatu noſtri Patriarchæ, ac Imperatoris exponam. Primùm ſciendum,ſolẽni ritu Patriarcham noſtrum ab Hieroſolymitanis Monachis noſtris, qui ibi apud ſepulchrum Domini habitant, ſuffragijs creari,

ídque

idque hoc modo: Vita defunƈto Patriarcha, ſtatim Imperator noſter Precioſus Ioannes nuncium aliquem expeditum mittit Hieroſolymam ad Monachos ibidē agentes, vt diƈtū eſt, qui nūcio accepto, ac muneribus, quæ Imperator Dominus noſter ad ſanƈtum ſepulchrum dono mittit, continuò alium Patriarcham ſuffragijs plurium eligunt. Sed fas non eſt alium quàm Alexandrinum eligere, ac moribus incorruptum. Quo creato, ſuffragia ſua obſignant, eáque legato, qui ad id venit, in manibus tradunt. Is ſtatim Cayrum contendit: quò vbi ventum eſt, Patriarchæ Alexandrino, qui ibi ſemper ſedes habet, creationem illam legendam porrigit. Cognito autem, quem ex Alexandrinis delegerūt, virum tantis honoribus deſtinatū cum legato in Aethiopiam mittit: qui ex veteri inſtituto Monachus ordinis diui Antonij eremitę debet eſſe, cum quo in AEthiopiam confeſtim nuncius proficiſcitur: vbi cum magno gaudio & honore ab omnib⁹ excipitur. In quo negocio aliquando annus vnus & alter tranſigitur: interímque Precioſus Ioannes de prouentibus ipſius Patriarchæ pro libitu diſpenſat. Præcipuum autem Patriarchæ officium eſt, ſacros ordines dare, quos nemo, ipſo excepto, aut dare, aut auferre poteſt. Cæterùm nullum Epiſcopatum, aut Eccleſiæ beneficium in vllos confert: id ſolum ad Precioſum Ioannem

 ſpeƈtat,

ſpectat, qui omnia pro ſuo arbitrio diſpenſat. Mortuóque Patriarcha, cuius ditiones, ac prouentus ampliſſimi ſunt, ex ſolido omnium illius bonorum fit hæres. Eſt præterea Patriarchę munus, excommunicationibus aduerſus contumaces procedere, quarum tam arcta obſeruatio eſt, vt præuaricatori pœna perpetuæ inedię vſque ad mortem infligatur. Indulgentias nullas dat, neque concedit. Nec pro vllo delicto, quantumcũque magno, cuiquam ſacramenta Eccleſię interdicuntur, niſi tantùm propter homicidia. Ipſum nomen patriarchatus, noſtro idiomate Abunna dicitur. Cæterùm qui nunc hoc ſolium tenet, proprio nomine, quod ex baptiſmate accepit, Marcus vocatur, vir centum annorum, aut vltrà. Sciendum etiam, apud nos Calendis Septembribus annum incipere, qui dies ſemper incidit in vigiliam Ioannis baptiſtæ. Reliqui dies feſti, vt Natalis D. Paſchæ, aliíque deinceps eodẽ tempore apud nos celebrantur, quo in Eccleſia Romana. Id quoque diſſimulanter prętereundum non eſt, apud nos diuum Philippum Apoſtolum Euangelium & fidem Seruatoris Chriſti prædicaſſe. Quod ſi libeat ſciſcitari de agnomine noſtri Imperatoris, is ſibi perſuaſum habeat, illum perpetuò appellari Precioſum Ioannem, & non Presbyterum Ioannem, vt hîc falſò paſſim iactatur. Scribitur enim noſtro ſermone
his

his characteribus ጃን፡ ብሉል፡ quod ſonat Ioannes Belul, hoc eſt, Ioannes Precioſus, ſiue Altus: & in Chaldaica lingua ſic ſcribitur ጀሬኘ፡ ቀንቆቀ :quod eſt, Ioannes Encoe, id ſi interpreteris, etiam Ioannis Precioſi ſiue Alti ſignificatum habet. Nec eſt nominandus, vt Matthæus falſò indicauit, Imperator Abeſynorum, ſed Aethiopum. Matthęus enim quoniam Armenius erat, non poterat res noſtras perſpicuè ſcire, præſertim eas, quæ ad fidem ſpectabant. Idcirco multa coram prudentiſſimo felicis memoriæ Rege Emanuele expoſuit, quæ minimè apud nos habentur. Id autem fecit, non quòd mentiri voluerit, quippe vir bonus erat, ſed quòd in rebus religionis noſtræ non admodùm erat edoctus.

Regnorum autem & Imperij ſucceſſio, non in filium maximum natu tranſmittitur, ſed ad eum, in quem pater id conferre vult. Et is qui modò Imperium tenet, ordine naſcendi tertius eſt, quod pia quadam reuerentia emeruit: cùm enim filij à patre moribundo in regijs ſolijs ſedere iuberentur, cæteris id facientibus, ſolus id facere recuſauit, Abſit, inquit, id mihi tribui, vt in cathedra domini mei ſedeam. Qua pietate à patre circũſpecta, ei regna ac imperium tradidit. vocatur is autẽ Dauid. Cuius imperij ditiones tam Chriſtianorum, q̃ Ethnicorum miræ amplitudinis

ſunt

ſunt. In quibus multi Reges, & reguli, comites, barones, ac proceres, multáque nobilitas ineſt, ad eius mandata obtemperantiſſima. In cuius omnibus ditionibus nulla præter peregrinam habetur moneta. Aurum verò & argentum pondere datur ac accipitur. Oppida & ciuitates apud nos permultæ ſunt, ſed non tales, quales hîc in Luſitania videmus: id magna ex parte inde venit, quòd Precioſus Ioannes ſemper in caſtris & tentorijs verſetur. Quæ cõſuetudo ideò recepta eſt, vt Nobilitas continuè & perpetuè ſe in rebus militaribus exerceat. Nec illud prętereundũ videtur, nos ab omnibus lateribus circundatos eſſe ab hoſtibus noſtrę fidei, cum quibus crebrò confligimus, ſemper ſecundo Marte vſi, quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem ſcriptum apud nos in vſu non habetur: nec litigantiũ querelæ libellis, ſed ore peraguntur: id fit ne lites auaricia iudicum & patronorum in longum protrahantur.

Id quoque admonitione dignum videtur, Matthæum non fuiſſe ab Imperatore noſtro Dauide miſſum, ad inuictiſſimum potentiſſimúmque Regem Emanuelem, felicis memoriæ, ſed ab Regina Helena vxore Imperatoris, cognomento Manus Mariæ, qui huius Dauidis, de quo loquimur, auus fuit: quę tunc temporis ob tenellam Dauidis ætatem, regnorũ gubernacula adminiſtrabat

miniſtrabat, mulier haud dubiè prudentiſſima & ſanctiſſima. Eadem iſta Helena duos compoſuit libros ſermone Chaldaico, vt erat doctiſſima. Quorum vnus dicitur Enzera Chebaa, id eſt, Laudate Deum in organis, in quo de Trinitate doctiſſimè diſputat, & de matris Chriſti Mariæ virginitate. Alter vocatur Chedale Chaay, hoc eſt, Radius ſolis, in quo acutiſſimè de lege Dei diſceptationes habet.

Omnia hæc de fide, religione, ac patriæ noſtrę ſtatu, ego Zaga Zabo, quod gratia patris interpretatur, Epiſcopus & ſacerdos, ac Bugana Raz, nempe miles, ac Prorex prouinciæ, quæ Bugana dicitur, nec tibi in Chriſto filiolo meo chariſſimo Damiano petenti, nec vlli homini talia flagitanti denegare potui, aut negare licuit duabus de cauſis: quarum prior eſt, quòd in mandatis habeo à potentiſſimo domino meo Precioſo Ioanne, AEthiopum Imperatore, omnibus me interrogantibus de fide, religione, ac prouincia noſtra, ne quid clàm haberem, ſed ex fide veritatem rerum, ſcriptis, & verbis exponerem. Secunda, quòd operæprecium exiſtimarem, mores, ritus, inſtituta noſtra, & locorum ſitus in publicã notitiam venire. Quas res nemini ad hunc vſque diem ſcripſi, nec verbis expoſui, non quòd ad id laboribus meis parcere vellem, ſed quòd nullus Chriſtianorum hominum, poſtquàm in Luſitaniam

niam veni, à me talia cognoſcere appetiuit. De qua re non potui nec poſſum ſatis mirari. Te verò quem rerum noſtrarum cupientiſſimum multis argumentis iudico, per Chriſti plagas, ac crucem oro, vt hanc noſtram fidei ac religionis confeſſionem, in linguam Latinam cõuertas, vt per te liceat omnibus pijs Europæis Chriſtianis, ritus ac integritatem morum noſtrorũ intelligere.

Porrò ſi tibi inter tuas peregrinationes Romam petere contingat, tunc nomine meo Pontificem, ac venerandos Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, cæteróſque bonos Chriſti cultores, per Ieſum Chriſtum in oſculo pacis ſalutes, petáſque ab ipſo Pontifice, vt ad me remittat Franciſcum Aluarez, literis illis ſuis inſtructum, quibus Domino meo potentiſſimo AEthiopum Imperatori reſpondeat, quò tandem in patriam redeam, meóſque lares inuiſam: nimium enim diu hîc detentus fui, vt ante obitum meum, qui ex nimio ſenio pro foribus eſt, mandata perferam. reliquias deinde vitæ, tranſacta hac legatione, Deo cõſecrem, diuiníſq; rebus totus vacem. Cæterùm te oro, ſi aliqua in noſtris ſcriptis non fuerint ſatis compoſita, aut ordinata, vt ipſe tu id ad praſim Latinam coaptes, ſed ita, vt nihil de ſenſu immutes. Poſtremò te obſecro, vt inter vertendũ exqras diligẽter vetus & nouum teſtamentum, vt intelligas,

ex quibus locis meas autoritates excerpſi, quò certius vertas. Quòd ſi omnia non fuerint tam feliciter tractata, quàm forſitan aliquis curioſus, aut ſcrupuloſus exigat, id condonandum erit inopiæ, & penuriæ librorum Chaldæorum, quos penes me non habeo: quos enim habui, iniquitas fortunæ in itinere perdidit. Quamobrem deſtitutus omnium librorum auxilio, nihil niſi qđ recens memoria adferebat, dictare potui, ſed ea omnia certiſſima fide. Vale filiole in Chriſto dilectiſſime. Vlyſſippone, vigeſimo quarto Aprilis, Anno ſalutis noſtræ milleſimo, quingenteſimo, trigeſimoquarto.

Poſtquàm hæc omnia ſcripſi, venit mihi in mentem locus ille, vbi dico Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, pro anima Adæ, atque pro anima ipſiuſmet Chriſti, quam ipſe Chriſtus acceperat ex ſancta Maria virgine matre ſua. De qua re habemus teſtimonium veriſſimum in libris, quos regiminis vocamus, quos Chriſtus Ieſus Seruator noſter Apoſtolis tradidit, in quibus habentur hæc verba, quæ myſteria doctrinarum appellantur. Quorum autoritate & teſtimonio omnes ſine vlla hæſitatione in hac ſententia verſamur. Ego tamen poſtquàm in Luſitaniam veni, deprehendi Theologos diuerſa tradere, contra noſtrûm omnium opinionem, quæ tam certa eſt, vt non hoc ſolũ, ſed etiã

omnium

omnium hominum animas, ab Adam profluxiſſe aſſeramus, & vt caro noſtra eſt ex ſeminio carnis Adæ, ita quoque anima noſtra, quaſi lucerna in anima Adæ accenſa, originem ſuam & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet nos omnes ſemen eſſe Adæ ex carne & anima.

Hiſce characteribus manu propria
ipſius Oratoris omnia ſuprà
ſcripta ſubſignata
erant.

✝

ኅጉና : ፈልክ : ሊቀ : ካህናት : ጸጋ : ዘአብ :
ቀሲ : ሐፂ : ዘዝንጋ : ክኑሳ : ሐፂ : ልብነ :
ድንግል :

DEPLORATIO LAPPIANAE GENTIS, Damiano à Goes autore.

NON indignum puto, Pontifex Maxime, in calce huiꝰ noſtri opuſculi, quoniã ad fidem, & vnionem Eccleſiæ hæc quoque ſpectant, Ioannis Magni Gothi Archiepiſcopi Vpſaliæ in regno Suetiæ (vt ab eo ad miſerãdam Lappianam gentem veniamus) aliquam mentionem facere. Is autem Ioannes Magnus Gothus, vir eſt optimis parentibus ac diuitibus natus, ſacrarum literarum non vulgariter peritus, probitate vitæ ſpectatiſſimus, Eccleſiæ Romanæ ita addictus, vt eius cauſâ ampliſſimum Vpſaliæ archiepiſcopatum cum prouentibus plus minus quadraginta millium aureorum in ſingulos annos, vnà cum fundo paterno amiſerit. cuiꝰ dignitatis, ac bonorum iactura, ab fluctibus fortunę agitatus, in Pruſſia, Gedani diu tenuiter victitans, delituit. Vbi (interim quod mihi Regis mei negocia in illis Germaniæ partibus tractanda erant) cum eo, ac cum Olao Magno Gotho eius fratre, indiſſolubilem contraxi amicitiam. Hos inopinatè poſteà Vincẽtiæ reperi multò te-

nuiùs

nuiùs q̃ anteà degentes,quem locum ex illis vltimis terrarum oris,propter promulgatum Concilium, ex quo nonnihil ſpei ſibi ac ſuis calamitatibus conceperant, adeundum eſſe propoſuerant. Concilio tandẽ intermiſſo,ij boni viri iam à ſuis facultatibus planè deſtituti, quibus dum ampliores eſſent, ſæpiùs in Aquilonaribus illis partibus,pro Romana Eccleſia pugnauerant,& adhuc(ſi res ſucceſſiſſet)pugnaturi eſſent, Venetias emigrant,vel aliena liberalitate,vel ſuis laboribus,præſertim docendo ac inſtituendo, victum quæſituri:nullis enim alijs ſubſidijs niti poterant,niſi quòd in numinis auxilio totam ſpem repoſuerant.quò cùm perueniſſent, ſolùm ab Hieronymo Quirino Patriarcha Veneto, in ipſo Patriarchatu humaniſſimè accepti hoſpitantur, vbi ad hunc vſque diem dilatum Concilium expectantes hærent.Sub huius Vpſalienſi archiepiſcopatu,pars illius vaſtæ Lappianæ prouinciæ habetur.Cuius indigenæ Chriſti Seruatoris noſtri leges minimè norunt, id quidem vt à multis,tum bonis,tum fide dignis viris, dum in illis prouincijs verſarer,ob turpiſſimum Prælatorum & nobilium quæſtum,ac auariciam accidere intellexi.Nam ſi Chriſtiani eſſent, liberi eſſent ab illis vectigalibus & tributis,qbus ipſi,vt Ethnici multantur,nobilitas contrà cum Epiſcopis diteſcit.Vetant igitur eos Chriſtianos fieri,ne ſub-

diti

diti ſuaui iugo Chriſti, aliquid lucelli eorum tyrannidi & rapacitati ſubducant, & aliquid ex vectigalib⁹ decreſcat, quibus gens illa miſerāda, ab ipſis Monarchis turpiter & inſatiabiliter ꝑmitur & torq̄tur: qui impatiētiſſimè ferūt, ſi illi Chriſtiani facti, nō lōgè pl⁹ vectigaliū ipſis pēderēt q̄ cęteri Chriſtiani ſuis principib⁹ pendūt. ac ꝓinde deformem iſtū & ſacrilegū quęſtum fidei ac religioni Chriſtianæ, cōtempta tot animarū ſalute, anteponūt: verè habentes claues, quibus nec ipſi intrant, nec alios intrare ſinunt. Auariciam ſanè inexplebilem, & impietatem intolerabilem, ac à pijs pectoribus, armis & ſcriptis, deniq; totis viribus expugnandam, quam proculdubio ſopitam hoc tempore habuiſſemus, ſi hic bonus vir in priſtinū ſuū honorem reſtitutus eſſet: nihil enim magis cupit, nihil acrius meditatur, q̄ quo pacto hęc gens ad Chriſti fidem reduci poſſit: nihil flebilius deplorat, q̄ ꝙ ſe autore (id quod ſæpe animo voluerat) hę miſerādę pecudes adhuc ꝓpter impiā religionē, ꝑ Chriſtianā fidē Chriſti oues factę non ſint: nec tam queritur ſe ab archiepiſcopatu, vel bonis auitis depulſum, q̄ ꝙ careat neruis, auxilio, & facultatibus, quibus hanc Lappianā plagā, & medicari, & ſub Chriſti iugū mittere, & Romanę Eccleſię cōiungere poſſit. Id quidē poſteà mihi ſępiùs ꝑ literas confirmauit, quibus nondū ipſe placatus, acrē huius negotij, in fine illius pri

mæ Precioſi Ioãnis legationis (quã ipſi Ioãni Magno Gotho conſecraui) mentionẽ feci: ne tũ quidem mihi ipſi in hoc negocio ſatis feci, ſed cum Eraſmo Roterodamo meis literis egi, vt cauſam iſtius rei ſcriptis cõmendaret. Poſtmodũ in illius contubernio agẽs, qđ mihi cum eo Friburgi Briſgoiæ ad quinq; mẽſes fuit, præſens cum pręſente verba ſuper eodẽ negotio feci. Quibus rebus impulſus, conſtituerat de hac re iuſtum volumen emittere: mortis tamẽ interuẽtu opis materia, quã iam cõgeſſerat, diſſoluta eſt. Nihilominus in ſuo Eccleſiaſte tam nefandã impietatẽ non obticuit, quæ ſanè talis eſt, vt omnes Chriſtianos, quibus potẽtia, & doctrina à deo cõceſſę ſunt, poſſet quodammodò reos facere, & ab eis in vltimo iudicio coram iuſto Chriſto iudice vindictam petere.

Videant iam Chriſtianorum Monarchæ, quam rationem, quem calculum tantarum perditarum animarum in nouiſſimo die ad Chriſti tribunal, vbi nec gratiæ, nec indulgentiæ locus eſt, nec blãdimenta, nec aſſentationes recipiũtur, reddituri ſint. Tu tamen Pontifex Maxime is iam ſolus es, qui huic morbo mederi potes. Tu iam is es, qui huic genti vias domini demonſtrare potes, et vt rectè in iis ambulent, dirigere. Tu ſolus eas de inferno inferiore redimere valebis: per te paruulis Chriſtũ accedere licebit, & in virtute dexteræ tuę à dęmonũ catenis, ac inſidijs liberari, & copi-

oſa Chriſti in hoc,et in alio ſęculo redēptiōe frui. Vide quā palmā obtinebis,ſi meſſis illa multa,te operario in horreū Chriſti cōportetur. Nec dubiū eſt,quin cōportabis,modò incipias.Sunt hodierno die cum Goſtauuo Suetię & Gothię rege aliquot Magnates,ab eccleſia Romana reciſi.Sūt in ipſis quoq; regnis,qui oĩno ex diametrò diſſentiūt: poſſis ad vtroſq; literas ꝓ tua dignitate, & paſtorali officio dare,eóſq; ꝑ Chriſti plagas(hūc enim oēs,q̄q̄ ab ipſa Romana eccleſia diſſentiūt, filiū dei,& Seruatorem noſtrū fatētur)obteſtari, vt hanc orientalē & occidentalē Lappiā,cū Fimmarchia,Scricfinia,& Biarmia,ampliſſimis prouincijs,quarum maior pars Chriſtū non nouit, ad eius ſuauiſſimum iugum venire ꝑmittant, ab eiſq; tantū aucupentur,& extorqueant, quantū alij Chriſtiani principes à ſuis ſubditis, vel iure poſtulare,vel precarijs exactionibus obtinere cō ſueuerunt.Ad id non tantū literæ, ſed viri quoq; docti,& ſanctitate vitæ probati mittendi videntur,vt hæ ꝓuinciæ Romanæ Eccleſiæ per Chriſti fidem coniungantur. Quibus per te vnà cum AEthiopica gente, ad veram Chriſti legem adductis,& ſi populi iraſcantur,Dominus ſedēs ſuper Cherubim regnet, & terra moueatur,ipſaq; exultet,& inſulæ multæ lætentur. Vale Pontifex Maxime in Chriſto Ieſu. Amen. Ex Louanio Cal.Septemb. Anno M. D. XL.

EIVSDEM DAMIANI DE LAPPIAE SITV, ET eius regionis incolis.

LAppia mari Botnico interiecto in orientalem, & occidẽtalem diuiditur, cuius æquoris extremum, Tornia eſt. Ab oriẽte lacum album tangit, ad ſeptentrionem varias prouincias amplectẽs, ad incognitum ſe extendit: ad occidentem Iſlandiam reſpiciens, parti Noruegiæ eſt contigua: ad meridiem, ab altera Noruegiæ parte, Suetia, Finlandia, ac ab vtraq; Botnia cingitur. Lappia enim orientalis Eccleſiam diui Andreæ in gradu eleuationis poli octogeſimo quarto habet, quæ magnifico & ſumptuoſo templo, ac doctis, & ſacrarum literarum eruditis viris ornatur. Eccleſia hæc Archiepiſcopo Vpſalienſi obedit, & obtemperat, ſub cuius dioceſi ſita eſt. Nihilominus eius circumuicini, ſiue incuria, ſiue auaricia Prælatorum, & Magnatum (vt dictum eſt) Chriſtum non agnoſcunt. Lappia Latino ſermone interpretatur inepta, ſiue ſecors prouincia. nomen puto inditum inde, quòd ex nimio & intenſo frigore, ſolum tanquàm ſtupidũ, minimè aptum ſit, nec ad recipiendum, nec ad procreandum fruges. Indigenę iſtius prouinciæ neruoſi, & mediocris ſtaturæ ſunt, mirè dexteri & agiles in arcubus & ſagittis vtendis: quã artem iaculandi ab incunabilis ſic exercent, vt puero à ſcopo erranti cibus non detur tantiſper,

donec in eum rectè ſagittā dirigat. Pellibus non ineleganter contextis loco veſtium præcipuè vtuntur, quibus ſe à frigoris iniuria tutātur: quod ita etiam pati aſſueuerūt, vt dum opus ſit, id ſine aliquo pellium munimine expugnare valeant. In tabernaculis habitant, nec domus eis alicui vſui ſunt: quippe ſæpiùs hinc inde migrant. Aliā viuendi rationem q̃ venationis, aucupij, & piſcationis non habent, in quibus plurimùm præſtāt. Eſt enim prouincia illa iſtarum rerum feraciſſima. Agrum non colunt, nauiculis vtuntur, ſine aliquo ferreo clauo compactis, quibus piſcibus aëre exiccatis, ac pellibus onuſtis ad vicinos nauigant, vt permutatione tantùm annonam & pecuniam, nullo ſermone ahibito, ſed ſolis nutibus agentes, acquirant. Id ſolum accidit ob linguæ barbariem, & aſperitatē, quæ à vicinis nullo pacto intelligitur, alioqui in ſuis permutationlbus ſagaces & expertiſſimi ſunt. Gens bellicoſa & animoſa eſt. Loco equorum vtuntur animalibus, quæ Raingi ſuo ſermone vocant, magnitudinem & colorē aſini, vngulas bifidas, formā atq; cornua ceruorum habentibus, ſed cornua lanugine quadam cooperiūtur, & humiliora, & ramis rariora cerui (vt ipſi vidimus) ſunt. Hæc tantæ ſunt velocitatis, vt ſpacio xij. horarum vehiculum ad xxx. miliaria Germanica proripiant. In quorum progreſſu, lento vel celeri, ex tibiarum articulo-

rum agitatione,ad inſtar nucum colliſionis crepitus auditur. Religio iſtius gentis eſt,& ignem,& ſtatuas lapideas pro dijs habere. Ex quauis re animata eis manè occurrente, totius diei euentum iudicant, & augurantur. Matrimoniũ obſeruant,& mirè ſunt zelotypi. Incantamentis ſic pollent,vt inter multa alia dictu mira,quæ ꝑtermitto,naues in medio curſu retineant, ſic vt nulla vi ventorum amoueri poſſint. Quod malum ſolo virginum excremento foris nauium ac tranſtris illitis,curatur,à quo ſpiritus illi,vt ab incolis accepi, naturâ abhorrent.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE